

видання
Об'єднання лемків

2004 зима № 1(44) Рік XIII

"Ту мене мати породила,
солонким молоком кормила,
Ватра
ту хочу жити умирати,
де жили мій отець і мати"
(О. Павлович)

ISSN 1232-2776

Фестиваль '03 в знімках!!!
www.harazd.net/~watra

ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ!

Одходить Старий - приходить Новий

Прашай, старий ти нам рончу,
Ти бив для нас, як то море,
В котрим звільня ми топили
Нашу радіст, наше горе.

А ти новий, що приходиш,
Будь достойним наслідником,
Де зпе билго, ти поправляй,
Та будь добрим провідником.
Ти молодий і прекрасний -
То весело-тя стричають,
Як могоди так й стари,
Щастя в тобі ожидают.

Може несеш нам то щастя,
Лем не знаеш, кому дати,
Про це біються на тім люде,
Щоб другому відібрати.
Читачам "Ватри" і всім лемкам
Побажання тут складаю,
З новим роком, друзі, братя,
Вас сердечно поздоровляю.
Христос Раждается і

Євген Бочнєвич

ХРИСТІОС РАЖДАЄТЬСЯ!

Радісних Свят Різдва Христового,
Щасливого Нового 2004 Року

Читачам, Авторам Дописувачам,
Членам Лемківських організацій

Всім нашим Організаціям по всьому світі
зичимо доброго здоров'я, щастя, радості,
мудрості і взаємної любови
та Божого благословення.

У Різдвяний вечір

Хай гілка зеленої ялинки
Приносить Вам запах духмяний
Чудових карпатських лісів.

Хай милгий звук ялинки
Поверне Вам знову і знову
Щастя і радість силу юності днів.

О б'єднання лемків
Редакція Головна управа

У світлий цей вечір різдвяний,
При ясному світлі мерехтіння
Згадаймо ж при Святій тій вечері
Наших найближчих і рідних,

Тих що були з нами,
А зараз з нами тільки в тіні.
Дарія Мехальчишин

5-ий З'їзд Об'єднання лемків

29 листопада 2003 р. в Горличах обрадували делегати 5-го з'їзду ОЛ. На з'їзді в 38 гуртках з-посеред 900 членів обрано 68 делегатів. Праві вшитки приїхали. До кінця обрад позостало і в виборах голосувало 62 делегатів (91%) і вшитки оддали важни голоси.

В обрадах брали участь представники влад: Ян Кнапик (посел Сейму ПР), Івона

■ Гости З'їзду

Гроцка (Міністерство культури), Ришард Пулторак (Малопольський віце-воєвода), Станіслав Шура (Горлицький віце-староста), А. Орхель віце-бургомістр м. Горлиць), Іван Лаба (голова ЦР СРУ СР), проф. Мирослав Сополига (дир. Українського музею у Свиднику), Мирон Кертичак (голова ОУП), Анастасія Кравчук (заступник ред. *Нашого слова*).

Комісія ревізійна і делегати позитивно оцінили 3-річну працю уступаючої головній управі ОЛ, схвалили ряд постанов і вибрали в тайним голосуваню головни органи організації:

■ Переобраний голова ОЛ - Штефан Гладик

Головна управа на нашому засіданні вибрала **Президію** в складі: Штефан Гладик (Білянка) - голова ОЛ, Іван Трохановський (Шпротава) - з-к голови, Василь Шлянта (Лося) - з-к голови, Мілько Гойсак (Маластів) -

секретар, Штефан Лукачин (Ганчова) - скарбник, Александр Маслей (Горлиці) і Яків Ставиский (Тилич) - члени Президії.

Дальші члени ГУ ОЛ: проф. Андрій Ксеніч (Зелена

■ Делегати з Західніх Земель

Гора), проф. Ростислав Жерелик (Вроцлав), Петро Шафран (Ганчова), Богдан Салей (Горлиці), Адам В'св'юрка (Лігниця), Петро Чухта (Ждиня), Роман Клімаш (Боднарка), Петро Вірхнянський (Гладишів).

Головна ревізійна комісія: Ольга Урда (Ганчова) - голова, Андрій Клімаш (Ропиця Руска) - секретар, Іван Гиба (Маластів), Роман Дороцький (Зелена Гора) і Болеслав Баволяк (Поляни) - члени.

Товариський суд: Василь Шост (Криниця) - голова, о. Іван Піпка (Криниця) і Миколай Єдинак (Волів) - члени.

На першому засіданні ГУ ОЛ схвалено, же перше засідання Президії одбудеся 13 грудня т.р., а друге засідання ГУ початком лютого 2004 р.

(пш)

Побажаня до з'їзду прислали: Головна управа ООЛ в США (А. Войтович і З. Галькович); Редакція журналу *Лемківщина* (М.Дупляк); Дана і Михайло Шафран (Гайде - Німеччина); Амбасадор України в Польщі Ігор Харченко; ОЛ Канади (голова Андрій Ротко, заст. Євген Ладна); Комісія душпастирска д/с дітей і молоді Вармінсько-Гданської єпархії; Міністер едукції народовой і спорту Кристина Либацка; Шпротава-ський Дім Культури.

■ Делегатів витат Іван Лаба - голова СРУ Словаччини

UCHWAŁA V. ZJAZDU ZJEDNOCZENIA ŁEMKÓW

V. Zjazd Zjednoczenia Łemków odbywający się na pół roku przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej potwierdza potrzebę niezwłocznego rozwiązania przez władze i Sejm RP problemów zrodzonych przez wymierzone w Ukraińców deportacje lat 1944-52. W szczególności:

- zadośćuczynienia byłym więźniom obozu w Jaworznie,
- zwrotu mienia społecznego i prywatnego, pozostającego we władaniu Skarbu Państwa, bez naruszania praw nabytych przez osoby trzecie.

Zjazd przebiegający w roku ogłoszenia rezultatów Spisu Powszechnego, który wykazał dużą siłę procesów asymilacyjnych wśród Ukraińców w Polsce - domaga się opracowania i wdrożenia Narodowej Strategii Ochrony Mniejszości Narodowych ze szczególnym uwzględnieniem mniejszości autochtonicznych i historycznych.

Po ratyfikowaniu przez Polskę Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych oraz przyjęciu niezbędnej ustawy o mniejszościach narodowych powinien powstać spójny system gwarantujący podmiotowość obywateli narodowości innej niż polska.

Naszą szczególną troskę wywołuje problem ochrony dziedzictwa narodowego. Dla nas oznacza on ochronę tożsamości kulturowej Łemkowszczyzny a w szczególności cerkwi, miejsc pochówku, małej architektury sakralnej i ochrony mowy ojczystej. Oczekujemy intensyfikacji pracy służby ochrony zabytków i ochrony krajobrazu historyczno-kulturowego.

Należy podkreślić, że pozytywne doświadczenia we współpracy z administracją rządową i samorządową na rzecz realizacji naszych konstytucyjnych uprawnień będą stanowić również dla nas zachętę do aktywności w sferze gospodarki, edukacji i kultury.

Z zadowoleniem witac będziemy zmiany zmierzające do modernizacji państwa ukraińskiego i sukcesy w jego rozwoju społeczno-ekonomicznym. Łemkowie żyjący na Ukrainie powinni korzystać ze wsparcia państwa w stopniu porównywalnym z tym, który przysługuje rdzennym grupom etnograficznym narodu we własnym państwie. Zjednoczenie Łemków potwierdza determinację w przezwyciężaniu podziałów w środowisku łemkowskim i wolę współpracy z innymi organizacjami łemkowskimi w działaniach dla dobra grupy jako żywego organizmu społecznego zdolnego do trwania i rozwoju, świadomego swej tożsamości i tradycji historycznych.

Gorlice dnia 29. XI. 2003 r.
V. Zjazd Zjednoczenia Łemków

■ Вспільне фото учасників З'їзду

■ Олександр Маслей
зачитує текст постанови

*У журбі схилилась Лемківщина
Й ропить сльози над потоком літ.
За яку ж ти, доленько, провину
Її діток розігнала в світ?*

Без Вас не били би-зме такими внуками!!!

Фрагментом верша нашого знаного поета Василя Хомика хотів би-м розпочати мою недовгу оповіст.

В вихованю молодой дітини велику роль одгривают родиче, а тіж їх дідове. То баба і дідо переказуют своїм внукам тото вшитко, што знают, чога навчили їх родиче, тото, што в своїм житю перешли сами. А, як вшитки знаме, доля наших дідів не била легка! Пришло їм пережити тяжки роки II світової війни, наложени контингенти, примусови роботи в Німеччині, але найгірше било іщи перед нима. Сталося штоси, чога ниhto з них ся не сподівав в найчорніжших снах. Надішли депортації і виїзди до Радяньского Союзу і в рік пізнійше ганебна акція "Вісла", котра розшмарила нашу етнічну групу по західніх теренах Польщи.

Про тоти події знаме не лем з преси і публікацій наукових, але передовсім з оповідань і устних переказів тих, котрим пришло тото нещастя пережити. Мі, яко особі молодого покоління, вродженого на Західних Землях, тепер тяжко виобразити собі такий сценарій, в яким сповнив би-м роль жертви, сценарій, де в пару годин мусів би-м лишити свою хижу, свос село, свою рідну Землю — Лемківщину. З того приводу глибоко вспівчую вшитким тим, яки перешли тоту гегенну, хоцкі словами великої пільги принести не можна.

В молодого хлопця переважно дідо формус його поставу, його погляди, стаєся авторитетом. Я, на жаль, не міг ем того досвідчити — Бог не дозволив. Взамін обдарував мя бабусями, котри переказали мі, тото вшитко, што знам, і за што по кінець мого живота буду їм барз вдячний.

Тепер, коли їх бракло, коли Бог покликав їх до себе, барже здаю собі справу, яку то они роль одиграли в моім житю, яку вельку жменю гісторії мі передали. З їх устних переказів перший раз почув-єм о горах, о зелених Карпатах, о тим вшитким, што діялося на Лемківщині, о

■ Анна Бибель (бабця автора) в Криници в часі служби в Я. Кепури, 1934 р.

штоденній на ній долі. Тепер мої знання поширила література, але нігда не забуду про мої перши вчительки, котри переказали мі підстави, яки повинен отримати кождий внук, і випадат мі лем бажати кождому внукови мати таки бабці, яки я см мав.

А Ви вшитки, дороги бабці і дідове, пам'ятайте, же в вихованю молодого покоління то Ви мате велику роль до одограня на тій сцені. То Ви повинни-сте бити дороговсказом для діти і молоді і бити том криницьом, з котрой молоде покоління повинно черпати на майбутне.

На конец моїх розважань, хочю представити пару знимок, яких скрупулятні переховувала една з моїх бабусь кількадесят років, жеби переказати мі їх до мого архіву — як то повіла: під мою опіку! А я зо своей стороны зроблю вшитко, жеби переказати їх наступному поколіню, жеби свідчити в родині о наших корінях і нашим походжіню. ■

Христофор Бибель

П.С.

В імени вшитких делегатів на V З'їзд Об'єднання лемків з Західної Польщи, хочю зложити велику подяку Головні Управі ОЛ, а також криницькому декану о. мітрату Іванові Піщі за гостину на Лемківській землі.

Х. Бибель — гурток ОЛ в Шпротаві

Ту, де гори високи

*Ту, де гори високи,
Ту, де ліси зелени,
Ту, де потічок шумит,
Ту, де перед роками
Лемки ходили стежками,
Горами і скарпами.*

*Ту тяглися пісні мелодийни і красни,
А сонце ся сміяло і в руки кляскало,
Нічка ся тішила, зьвіздами сьвітила,
А навіть миготала, всядиль світла розпалала.*

*Церковці деревяни,
Так красьні будувани,
Штоденні одвиджани,
Чисціцьки, попрятани
І в квіти прибрани.*

*Юж гнеска так нес,
Вигнани одгаль лемки.
Некотри вернулись по роках
І живют зо споминями.
По декотрих селах лишилися сади,
А в декотрих біда.*

учениця 4 кл. початкової школи

Емілія Пиж

Обради СФУЛО Європейського континенту в Югославії

27-29. вересня 2003 р. в Новим Саді проведено збори Президії СФУЛО європейського континенту. Зібралися представники України: проф. І. Щербань (голова СФУЛО), Володимир Ардан (скарбник СФУЛО), члени Президії СФУЛО - О. Венгрінович (голова всеукраїнського товариства "Лемківщина"), Андрій Тавпаш і Ю. Френчко; Словаччини: Іван Лаба (голова СРУС), члени Президії СФУЛО - проф. Мирослав Сополіга і Павло Богдан; Польщі: О. Маслей (з-к голови ОЛ), П. Шафран (член КК СФУЛО), Б. Святківський, В. Шост і Р. Фелікс; Югославії: Марія Сакач (голова СРІУЮ), адвокат Симеон Сакач (секретар СРІУЮ), Рафаїл Русковський (посел Парламенту Сербії з м. Коцур), Йоаким Грубенія (Академічне товариство русинів українців), о. Роман Мизь (місцевий парох), Михайло Биндас (редактор), Янко Рамач і Велімир Пап'ячко (Русинське радіо), Микола Цап (редакція *Руске слово*); Хорватії: проф. Борис Гралюк (посел Парламенту), Славко Бурда, Богдан Віславський.

На офіційних зборах прийнято до складу СФУЛО Союз русинів - українців Хорватії.

В Хорватії проживає приблизно 2 000 українців і 2 500 русинів. Головною спільною організацією є Союз русинів і українців Хорватії з осідком у Вуковарі та з відділами в Загребі, Славонському Броді, Липов'янах, Петрівцях, Канижі, Шуметі і в інших містах.

Подібно, як в Сербії і Боснії, українська громада в Хорватії організована при Греко-католицькій Церкві з осідком в Загребі, в якому знаходиться Крижівська єпархія з її єпархом - владикою Славоміром Міклошом.

Скупчення русинів є в Вуковарі. Тут діє центр культури з адміністрацією і редакціями *"Нова думка"* і *"Віночок"* (молодіжно-дитячий журнал). Головою СРУХр є Іринея Мудрій. Хорватський уряд фінансує дії русинської громади. Парламент Хорватії (*Сабор*) створив Комісію людських і громадянських прав з Підкомітетом національних меншин (українців, русинів, австрійців, німців і євреїв), який очолює посол ПХ, українець проф. Борис Гралюк. Фінансується навчання української мови в класах на рівні початкової школи в Петрівцях, Липов'янах та інших місцевостях, а в Загребі - на рівні середньої школи.

В Югославії Діє Союз русинів і українців, заснований 12.05.1990 р. з осідком в Новому Саді. Його метою є оборона національних і культурних інтересів русинів і українців Югославії. Головою СРІУЮ є д-р Марія Сакач, а секретарем - Симеон Сакач. В 800-ти тисячному Новому Саді русинів нараховується 5.000, вони мають свою теле-радіо-

студію, редакцію тижневика *"Руске слово"* (виходить з друку щоп'ятниці), видають часопис - 60 сторінковий річник *"Голос союзу"*, діє одна греко-католицька церква, яка випускає журнал - *"Новосадски дзвони"*. Діти навчаються рідної мови, дві год. в тижді; до дитсадку ходить 25

дітей, в 14-ти початкових школах - 54 школяри, та в середніх школах - 30 учнів.

Крім СРІУ діють ще *"Руска матиця"*, яка згуртовує русинів без українців та Товариство української мови, літератури і культури *"Просвіта"*, яке згуртовує українців без русинів.

В Новому Саді залишилось дуже багато слідів по останній війні - знищений великий теле-радіо-центр, в якому працювало кілька десятків тисяч людей, знищений найбільший міст на Дунаю і багато менших знищень. Люди живуть бідно, але з надією на краще. ■

Петро Шафран

■ Іконостас гр.-кат. церкви в Новому Саді

XXXI Маковицька струна

В Бардйові 6 грудня 2003 р. в палаці *"Мир"* (Словаччина) проходив 31 огляд *"Маковицька струна"*, під прологом *"Співаночки мої, де я вас подію..."*, організований ЦР СРУ СР. Переможці окружних оглядів виступили в 6-ти програмах: - *"А я така молоденька"*, - *"Пусте ня, мамочко, де грають"*, - *"Наші гості"*, - *"Женил би-м шя, женил"*, - *"Пониже валала"*, - *"Розвий ся мі, розвий"*.

Відбулися два концерти о 15.00 і 19.00 год. На другий концерт прийшло біля 1500 глядачів. Були запрошені представники адміністраційної й установчої влади, посольства України в СР, братніх організацій Югославії - СРІУ з Нового Саду (Б. Віславський, С. Бурда) і Польщі (Ш. Гладик, Ш. Лукачин, П. Чухта, П. Шафран).

"Маковицька струна", це найбільша імпреза по *"Святі пісні і танцю русинів-українців у Свиднику"*. Її художній і організаційний рівень щороку зростає. Виступило 40 вокальних груп, переважно в супроводі Народної капели *"Шаришан"* під керівництвом Любомира Шимчика, Вікентія Федора і Ондreja Кандрача. Концерт вели Ольга Балла (українською мовою) і Степан Гій (словацькою мовою). Оргкомітет фестивалю очолював Мілян Бобак, з-к голови ЦР СРУ СР. Подяку склали і вручали нагороди Іван Лаба (голова ЦР СРУ СР) і представники влади СР. ■

П. Шафран

Юліян Тарнович-Бескид – 100-ліття від дня народження

Великий Син Лемківщини Юліян Тарнович-Бескид народився 2 січня 1903 р. в селі Ростайне на Лемківщині, котре розкинулось на узбережжі річки Вислока, в родині парафіяльного священика. Батько - Стефан Тарнович, мати – Євгенія, з роду Бескид в яких було четверо синів і дві дочки. Маленьким хлопцем втрачає свого батька і під опікою дідуся, отця-декана Бескида, виростає. Народну школу кінчить у рідному селі, вчиться в гімназії в місті Сяноці, яку відмінно закінчує. З твердою постановою вчиться, помагати своєму народові в 1921 році залишає рідне село і виїжджає до Львова, де записується до Українського підпільного університету. Цей період свого життя описав в книжці *"Український Академічний Дім у Львові"*, яка була видана в Торонто 1962 р. і присвячена світлій пам'яті брата Олександра, замордованого гестапо в Берліні. Одночасно активно включається в працю українського студентства. Помагаючи іншим студентам багатих батьків, заробляє на прожиття і оплату в університеті. Студії в Українському підпільному університеті продовжує до 1924 р. Навчаючись у Львові, стає членом Української Військової Організації. В 1928 році починає дописувати до студентських підпільних видань, таких як *"Неділя"*, *"Бескид"*. В 1929–1932 р. студіює в Торгівельній Академії у Львові. Уже в 1930 році появляються його нариси, новели, оповідання та статті переважно на економічні та господарські теми, на сторінках майже всіх українських часописів у Львові. В 1933 році вступає на філософський факультет Львівського університету, де студіює до кінця 1935 р. Пізніше стає співробітником Наукового Товариства ім.Тараса Шевченка.

По закінченні студій Юліян Тарнович на короткий час повертається на рідну Лемківщину, до села Тарнавка, пізніше - до Сицяви біля Риманова, де знаходить для себе подругу - сільську дівчину Анну, з якою одружується. Народилося в них двоє синів - Мирон і Олександр, які також недовго мали батьківську опіку, бо воєнна хуртовина змусила Юліяна Тарновича покинути рідну хату.

Перебування на Лемківщині аж на мить не припинило його зв'язків з українським Львовом. Коли у 1933 році старанням Лемківської Комісії при Товаристві *"Просвіта"* у видавництві *"Українська Преса"* Івана Тиктора твориться редакційна колегія для часопису *"Наш Лемко"*, Тарнович стає членом цієї колегії як редактор. Одночасно заснуває *"Бібліотеку Лемківщини"*, в якій було надруковано сім його книжок. Писав тоді під псевдонімами: Юліян Бескид, Юрій

Землян і Осип Журба.

Переказав на українську літературну мову твори Єроніма Аноніма *"Шубеничий Верх"*, *"Лихо на Світі"* і *"Лемківська Доля"*. Першим випуском *"Бібліотеки Лемківщини"* стала цінна праця Тарновича *"Ілюстрована Історія Лемківщини"*. По зайнятті Львова советами взимку 1939/40 р. йому пощастило приїхати до Сянока. Саме тоді проходила акція виселення лемків на схід. Юліян Тарнович поїхав у усвідомлюючий рейд по селах, агітуючи проти виїзду земляків із рідних земель.

У квітні 1940 р. Юліян Тарнович виїжджає до Кракова і редагує *"Народну Бібліотеку"*, в якій було видано дев'ять його книжок про Лемківщину. Між ними *"20 років неволі Лемківщини під польським ярмом"* та *"Матеріальна Культура Лемківщини"*. Тут також починає редагувати тижневик *"Краківські Вісті"*. У 1941 році після вибуху німецько-радянської війни повертається до Львова. Тут редагує шість тижневиків: *"Рідна Земля"*, *"Станіславські Вісті"*, *"Тернопільський Голос"*, *"Воля Покуття"*, *"Стрийський Голос"* і *"Голос Підкарпаття"*. Пише літературні нариси і новели для щоденника *"Львівські Вісті"*.

В роках 1942-46 написав понад 500 літературних творів, частина яких друкувалася німецькою мовою.

У 1944 році Юліян Тарнович опиняється в Празі, потім у Відні, Мюнхені та Регенсбурзі, де в 1946 р. засновує часопис *"Українське Слово"* і розбудовує велику друкарню, в якій видано понад 350 тисяч аркушів українських літературних творів, а також друкувалися матеріали і підручники для українських шкіл та тисячі особистих документів. У 1948 р. Юліян Тарнович опинився у Торонто. Тут він у співпраці з владиною Борецьким починає видавати католицький часопис *"Наша Мета"* і редагує перший Шематизм Торонтської Єпархії. Від вересня 1949 до 1956 р. редагує двотижневик *"Лемківщина"*, в роках 1957 - 1962 - *"Український Робітник"*, від 1965 по 1970 - *"Лемківські Вісті"*.

Видав ряд календарів: у 1939 році *"Лемківський Календар"*, у 1941 - *"Календар Українського Видавництва"*, у 1947 р. - *"Календар Українського Слова"*. Від 1965 до 1969 р. відредагував і видав 5 календарів *"Лемківських Вістей"*. Під його наглядом вийшла друком епохальна праця др. Пастернака *"Археологія України"*, др. Тисовського *"Життя в Пласті"* та Мосецького *"Останній Пророк"*. В 1964 р. видав великий альманах *"У Христовім Винограднику"* і *"Чверть Століття на Владичому Престолі"*. Любив малювати і намалював олією біля трьохсот чудових лемківських церков.

З нагоди 45-ліття його літературної праці 27.04.1975 р. Крайова управа ОЛК влаштувала урочистий вечір з участю владики Ізидора Борецького. Помер 28-го вересня 1977 р. далеко від рідної батьківщини, наближчої рідні, спочив у канадській землі, яка стала йому другою батьківщиною. Відійшов у вічність зразковий

український патріот, історик Лемківщини, етнограф, фольклорист, громадський і культурний діяч, редактор, письменник і мистець. ■

Максим Маслей

П.С. 14-16.11. В Перчині Закарпатської обл. України СФУЛО і ВУТ "Лемківщина" організували міжнародну наукову конференцію "Актуальні проблеми відродження Лемківщини" – "100-ліття народження Ю. Тарновича". На закінчення конференції відбулася зустріч з організаторами та опікунами Музею – лемківської садиби та членами фольклорного колективу "Лемківчанка" в с. Зарічево. Під впливом чарівних закарпатських пісень було поставлено крапку над науковими дискусіями: всі ми – руснаки, русини, лемки, бойки, закарпатці – потомки славного руського роду, який тепер українським зветься. На "многая і благая літ" цьому роду – залунало з дерев'яної хатини на ціле Зарічево. (Р)

Історичний календар

Жовтень, листопад, грудень

5.10.1909 р. народився поет Богдан Ігор Антонич.

7.10.1253 р. коронація князя Дашила Галицького в Дорогичині.

7.10.1769 р. народився Михайло Балудянський, економіст, юрист, перший ректор Петербурзького університету; син Лемківщини.

10.10.1621 р. український гетьман Петро Сагайдачний разом з польськими військами переміг турків під Хотиним.

11.10.1968 р. помер маляр Никифор Дровняк.

15.10.1959 р. московський агент вбив С. Бандеру.

19.10.1947 р. москалі вивезли 150 тис. українців на Сибір.

1.11.1918 р. українське військо зайняло Львів.

1.11.1944 р. помер митрополит Андрей Шептицький.

3.11.1918 р. Буковинське Віче в Чернівцях проголосило об'єднання Буковини з Україною - УНР.

6.11.1811 р. народився Маркіян Шашкевич.

8-10.11.1709 р. москалі знищили гетьманську столицю Батурич, а населення вирізали.

13.11.1918 р. утворено Західно-Українську Народну Республіку на всій українській території, що була під Австрією.

17.11.1947 р. помер на засланні єпископ Й. Коциловський.

21.11.1921 р. московські більшовики розстріляли під Базаром 359 полонених українських вояків.

24.11.1934 р. помер Михайло Грушевський, історик, президент УНР.

1.12.1991 р. населення України ствердило проголошення Незалежності Української держави.

19.12.1240 р. хан Батий зруйнував Київ.

19.12.1870 р. помер о. Михайло Вербицький, композитор мелодії гімну України.

21.12.1764 р. цариця Катерина ліквідувала Гетьманат в Україні.

Степан Семенюк

Співана пам'ять

*Гори наші гори, наші темні гори,
На вас устримляєм наші ясні зори.
Кристе ви в підрах золотую долю,
Ци готовите нам нещасну неволю.
Нещасну неволю сте нам зготовили,
Ой гори, наші гори, што ми провинили.
(лемківська народна пісня)*

Так, як великий наш український парід, так і ми - маленькі лемки, гордимось своїм минулим в мові і письмі. На цю тему масмо вже написані грубі томи прекрасної літератури. Особливе місце в нашій лемківській культурі займає народна пісня незнаних авторів, котра довгі віки помагала нам жити в різні історичні лихоліття. Пісню рідна, крилата лемківська музо - ти вічна! З тобою, пісню, ми родились, вмирали, з тобою ми грілись при пастушій ватрі, ішли в рекрути, женились і молились Богу в рідній церковці. З тобою ішли ми за гори, за ліси, за море, співаючи: "Буд здрава, землеце, їдк Гамерице, буду зарабяц пінязь. Буд здрава, сестричко, не плачте, мамичко, я до вас верну вера зас". Чи вернув? Хто ж то може знати людські долі? Може, десь, ту близько нас, в "Гамериці, спочиват в земліщ" під порохом емігранського хреста.

Лемківщино рідна, незабута нами на чужині, ти, як гніздо чайки-небоги при битий дорозі, тоггана була чужими копитами, насильством, запрягана в різні ярма неволі. Ти, рідна, вистояла, не здалася, аж до страшного 1947 року. "Лемковино" - Лемківщино! ти найкраща перло в українським намисті, ти варта пам'яті своїх дітей і онуків. В небуття відійшла з Лемківщини старовинна Київська і Галицька Русь, а гордий карпатський русин далі співав для самого себе: "Гори наші, гори наші, гори наші Карпати, ніхто не зна, знав не буде, кільки ви в нас вартате". Так співали наші предки на рідній землі, так співасмо ми по чужинах і будемо співати поки житиме наш рід. Гори наші, вічно зелені Карпати, від Попраду по Сян, від Грибова по Пряшів, земле наша лемківська, наше святе місце під Божим сонцьом! "Никому не даме вас, гори наші, Бескиди, бо вас дати не казали наші діди прадіди". Боить серце за втраченим раєм, боить день і ніч, а душа в вічній тузі вертає сном до цвітучої лемківської яри, до теплового літа, а навіть до трискучої карпатської зими, до вирубаного в леді хреста на Йорданській річці. Повертає вона уявою в слі на високій Верх, Кичеру, Дів, Корнугу, Дзямеру, - вертає навіть смаком до соковитої малини, чарниці, до пахучих грибів і солодких лісових оришків. Вертає і буде вертати, поки лемко не упокоїться в Бозі з вірою, що по смерті житиме там вічно. "Тяжко жити на чужині". Ох, як тяжко плинути в чужім морі, а плинути треба, бо берега надії все ще видно на обрії. Словами тої трагічної лемківської пісні рідній землі передасмо привіт з далекої чужини: "Шумте вершки і потічки — ой, там на Лемківщині, шумте, черчте, чуєме вас, на далекій чужині". ■

Семан Мадзелян

Перша „Лемківська Ватра” в Когоуз (США)

Не опер-см ся покусі писання, як прийшов до мене голова нашого відділу "ООЛ" обласной округи Н.Й - Іван Філь і просив, жеби-м дашто написав з нагоди першої „Лемківської Ватри”, котра юж ся одбила в суботу 13 вересня в місті Когоуз, Н.Й. Мотто до моїх слів вигрюб-см з памяти 1935 року, коли то в моїм селі було представління *"Вертеп в Карпатах"* Івана Русенка. Догнески пам'ятат тот прекрасний дівочо-парібський спів: *"Тори, наши гори, наши темни гори, на вас устрімаєм наши ясни зори"*. Запам'ятав-см лем дві зворотки і мелодію, а же било то кус закоротке — дописав-см третю - реальну в наш час. Не знам, ци слова той пісні так само належат Русенкови, і прото назвав-см їх "народними". На сдній пробі навчив-см співати зо слуху Марисю Білицю (то наша дочка), Лесю Міщук і сй чоловіка Тараса, котрий на гармонії пригравав дівчатам. То барз добри співаки і публіка високо оцінила їх в горячих оплесках. При добрим наголоснію Марися прочитала мої слова *"Співана Пам'ять"* і зас в дуєті сй читання закінчили пісньом: *"Шумте вершки і потічки, ой, там на Лемківщині, шумте, черчте - чуеме вас на далекій чужині"*. Видів-см людски сльози - лемківски сльози вимушеної поневірки по чужинах.

Місце на розмаїти наши імпрези маме знамените, бо юж пред роками наши люде закупили около 2 гектари землі паркового характеру на острівці велькой ріки Могавк - котра ниже впадат до іщи векшого Гатсону. Є ту паркінг на авта, противдоцтова шопа, польова кухня, танцювальна зала і вшитки інши необхідни забудови. Нашу „Лемківску Ватру” в Гамериджі не спонсорус жадне "міністерство" (можут то робити приватни особи). Як юж дашто мас таке бити, як Ватра, сходяться в окреслений час парафіяне обох наших церков до "фабрики" (нихто ту юж не місит кісто або не дзямит компери руками - робят то спеціальни машини), ліп'ят *"руські вареники"*, варят капусту, кобасу і печут розмаїти інши присмаки. Купуют лем того, што домовим способом нияк не дастся зробити. Не маот ту доступу нияки посторонни гандляре зо своїм крамом, як то є на обох наших Ватрах в Польци. Таким правом дохід менший ци векший мусит бити.

Старостом Ватри бив пан Іван Філь, котрий привитав ватрянів, повів вступне слово і підпалив костир. Як звичай наказує - при горючий дубині декотри члени хору *"Рідна пісня"* заспівали: *"Тори наши, гори наши, гори наши Карпати..."*. Не повім, же заспівали барз гарді, як хоцколи пред того, бо небило деригента Михаїла Цапара, котрий акурат поїхав в Україну. Священослужителі обох наших церков - о. Павло Шевчик і о. Михаїл Міщук спільно помолилися і поблагословили ватрянів. Як на перший раз - Ватра била барз удана. Пан Стефан Салашиник активно препровадив лотерию, в висліді чого 30 щасливців виграло гарді запакувану *"огнисту воду"* в розмаїтих смаках і кольорах, як рівнож інши цінни

сувеніри.

Зас друтий ширій лемко, пан Леонтий Гойняк 8 годин потився при горячим огни, жеби ватрянам смакувала пацятинка з рожна. За цілий час той красной імпрези - грали і співали свіжоприбули артисти з України. В їх професійним виконано било дуже і наших лемківских співанок. Пізно вночи погашено ватру, а вдоволені ватряне роз'їхалися по близких, а часом і барз далеких, хижках. І я вертав до близкой хижки вдоволений, же нашій Ватрі дарував-см свос писане слово. ■

Будте здорові!

Семан Мадзелян

■ Ватра в Когоуз

“ВОЯК – Повстанец”

Воював я за свободу, куля мя трафила,
Чужа земля мене прикрила,
Далеко од хижки, де-м ся вродив,
Од церкви, де на Службу Божу ходив.
Грїб заріс бур'яном і копривом,
Хто похмилеся над моїом могиллом,
Крест поставит над забитим гробом?
Не є кому помочи мї молитвом.
Так довго юж лежу в землі,
В такій зимній і неприємній.
Чи ту, на чужині, мам zostати?
Чом нихто не хце о мї пам'ятати?
Хтів би-м на нашім цмунтері лежати,
Так, як інши, квіти на гробі мати,
Жеби новий крест, хтоси мїг поставити
І на таблиці мос ім'я виписати.
Моя мама дуже старенька,
Грїб сина близко себе хце мати.
Квітки би на нїм часто садила
І свїчку на гробі часом засвїтила.

Антоніна Слота

Микола Колесса – патріарх української музики

(До століття з дня народження)

6 грудня 2003 р. визначний український композитор, диригент і педагог, Народний артист України Микола Колесса відзначив сто років з дня народження.

Ювіляр, народжений 6 грудня 1903 року в м. Самборі, є сином видатного українського композитора та етномузиколога, академіка Всеукраїнської Академії наук Філарета Колесси. Разом з батьком він ще молодим хлопцем їздив у фольклорні експедиції на Лемківщину - у Криницю, Висову, Ганчову, Маластів, Пантну, Устя Руське, Дошно тощо. Час від часу вони заходили і на Пряшівщину - в Цигелку (до батька майбутнього єпископа-мученика Петра Павла Гойдича - о. Степана), Нижній Тварожець та інші села. Пізніше сім'я Колессів на Лемківщині проводила шкільні канікули. Мабуть, і тому лемківська тематика стала основною в творчості обидвох композиторів. Філарет поставив собі нерукотворний пам'ятник в карпатських горах і досі неперевершеною збіркою *"Народні пісні з Галицької Лемківщини"*, Микола - збіркою обробок *"Лемківські пісні"*.

Вищу музичну освіту Микола Колесса здобув на музичному відділі Карлового університету в Празі. Паралельно він вчився й у Празькій консерваторії, яку закінчив у 1928 році, ще три роки вчився у Празькій школі вищої майстерності і успішно її закінчив у 1931 році.

Повернувшись до Львова, М. Колесса до 1939 року був викладачем Вищого музичного інституту ім. Миколи Лисенка (спочатку доцентом, згодом - професором). З 1940 року він був викладачем Львівської консерваторії, де завідував кафедрою диригування, а 12 років був ректором консерваторії. У Львівській консерваторії М. Колесса виховав цілу генерацію диригентів.

Одночасно з педагогічною працею у Львівській консерваторії він був диригентом симфонічного оркестру Львівської філармонії (1940-1953) та Львівського театру опери та балету (1944-47). Був співзасновником і диригентом хорової капели *"Трембіта"*, яка стала одним з кращих хорових колективів в Україні.

Микола Колесса створив цілий ряд композицій для симфонічного оркестру, з яких найвизначнішими є *"Українська сюїта"* (1928), *"Симфонічні варіації"* (1938), дві *"Симфонії для струнного оркестру"* (1950-1960) та сюїта *"В горах"* (1972). Дуже популярними є його камерно-інструментальні твори для фортепіано: *"Дрібнички"* (1928), *"Картинки з Гуцульщини"* (1934), *"Фантастичний прелюд"* (1938), *"П'єси для дітей"* (1959), *"Осінній прелюд"* та ін. Для органу - *"Прелюдія і fuga"* (1977). Не менш важливими є його хори та романси на слова класичних та

сучасних поетів (Лесі Українки, Л. Костенко та ін.), обробки народних пісень *"Лемківське весілля"*, *"Гудаки"* та інші.

Всі ці твори і досі не сходять з репертуару професіональних та самодіяльних колективів. Раніше вони часто звучали у виконанні Піддуклянського українського народного ансамблю у Пряшеві, хорів *"Весна"*, *"Карпати"* та цілого ряду інших. В Польщі великим популяризатором лемківських народних пісень в обробках Філарета та Миколи Колессів були хори *"Журавлі"*, *"Лемковина"*, *"Кичера"* та ін. Згадаймо хоча б незабутні обробки Миколи Колесси таких лемківських пісень, як *"Одкаль павичка летіла"*, *"Повідж же мі"*, *"Там на горі"*, *"Зозуленька кукайт"*, *"Співаночки мої"*, *"З-поза гори місяць зишов"* та ін. Завдяки обробкам М. Колесси ці пісні повернулися до репертуару лемків з обидвох боків Бескиду і вдруге стали народними, а їх обробки - анонімними. Ювіляр є і автором підручників диригування, з яких найвизначнішими є *"Диригентський порадишник"* (Львів, 1938) та *"Основи техніки диригування"* (Київ, 1960 та кілька пізніших перевидань).

Незважаючи на високий вік, Микола Філаретович слава Богу, відчуває себе дуже добре. Гумор і добрий настрій його ніколи не покидає. У 1998 році я мав честь брати участь у святкуванні його 95-ліття - у львівському Палаці мистецтва. Після довгих промов і gratуляцій на сцені, ведучий вечора запитав ювіляра: *"Микола Філаретовичу, чого б Ви ще хотіли в житті досягти?"* Зал завмер в очікуванні відповіді, а ювіляр, не задумуючись, відповів: *"Я б хотів досягти 101 року життя"*. Бурхливі оплески, а здивований ведучий питає далі: *"Чому?"* Зал знову затих, а Микола Філаретович, ніби смакуючи цю тишу, каже: *"Щоб десь там на другому світі встати перед другом і вчителем С. Людкевичем і сказати йому: "Маестро, я Вас не перевершив ні кількістю симфоній, ні якістю кантат, зате я Вас випередив віком - Ви жили сто років і шість місяців, а я цілих сто один!" А далі маестро знизить плечима, розведе руками і скаже: "Ну, на то нема ради!"* Зал вибухнув таким сміхом й оплесками, що аж стіни палацу затряслися.

Нашому ювіляреві з щирого серця бажаємо, щоб його мрія з-перед п'ятьох років не лише здійснилася, але й набагато перевершилася. ■

Микола Мушинка

¹ Коли у 1944 р. Радянська армія зайняла Львів, органи нової влади влаштували великі збори львівської інтелігенції в оперному театрі. Обрані речники по черзі дякували радянському урядові та його вождеві Сталіну за визволення. До слова було запрошено й Людкевича. Він, ніби, вийшовши на трибуну, заявив: *"Ми жили під Австрією, Польщею, Німеччиною. І всі нас "визволяли". А тепер, нарешті, нас визволив Радянський Союз. І на то нема ради!"* З того часу вираз *"На то нема ради"* у Львові став окриленою фразою.

„The Ukrainians” – то українсько-англійська рок-група з Лідсу. Виросли з „The Wedding Present” (80-и роки), в рамках котрого нагнали для ББС пару українських пісень, підписаних „Весільний подарунок”. Потім Петер Соловка, Лен Літінс, Роман Ремейнес заложили „The Ukrainians” – групу, яка в короткім часі завоювала світ. Так світ, бо аранжації групи хвалили навіть широкі екрани ITV, Channel 4, MTV і інші. То товдиль Петер і Лен написали свою першу пісню по-українськи „Ой дівчино”, до котрой в жовтні 1990 р. зробили на Україні відеокліп. Посиналися альбоми: „The Ukrainians”, „Ворони”, „Live in Germany”, „Культура”. І хоць конаец декади – то період стагнації – під конаец 2000 рока появляться збірка „Drink To My Horse”, яка припоминає концерти з років 1989-1994. В 2002 можеме купити альбом „Републіка” і отверті юж хвалити „україніансів” за надзвичайний музичний характер групи, який помагав Бубці підскочити до хмар, вспомагав „Діти Чорнобиля”, усвідамляв кийвський „Майдан Незалежности” в незалежности, а до той пори неосвіченим – в танцю примушав познавати, роками бещещене і викривляне, українське слово і заборонени клімати.

Хто з нас не гуляв до „The Ukrainians”, хто не кричав „Через річку, через гай, через Бортне...” і не чекат на задиму в Ждиині?

Використано сторінку „The Ukrainians”.

Класика Лемківської краси

Фрэнэ

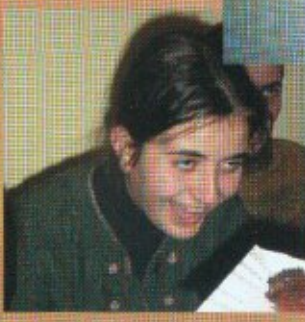

джампрези

джампрези

КАК КАЗАКИ ОЛИМПИЙЦАМИ СТАЛИ

Терефенко зайнялася тіж науком співу, а створений "хір" вивчив дві пісні на слова Антонича, яких пізніше учні заспівали коло пам'ятника поета.

Думам, же кождий міг найти дашто для себе. Наймолодши діточки, яки іщи не ходят до школи, оглядали байки, бавилися.

II Дни Антонича в Новици

Річниці можна святкувати ріжними способами та й переконалася о тім Новиця. Поет, котрий нигда не досвідчив зрілости чи старости, бо не дожив 30-х років – Богдан-Ігор Антонич бив співцем молодости, весни, природи. І власні такими були артистични варштати для діти і молодежи організувані в рамках II. Дни Антонича. В природі панувала осінь, а в новицькій школі – правдива весна.

Таку форму вшанування пам'яті Б.-І. Антонича запропонував Богдан Салей. За реалізацію того задуму взялися

Найстарши – учні середніх шкіл – організували райд і перешли горами з Маластова до Новици. Одбилися конкурси малюваня, рецитації і співу. Барз цікавим бил конкурс "Про рідний край", в яким учні могли справдити свої відомости про наши традиції, історію, культуру, а вчителі переконалися, на што

хлопчику, який подорожує в часі, одвиджат інши краї, а в кінци розуміє, же найліпше – дома, в рідним краю. А іщи доходить до внеску, же треба шанувати своє, жеби інши тя шанували, треба знати тим іншим о собі оповісти, представити свою культуру, і абсолютно не вільно ся свого встидати. В тій байці появляється

Антонич, а сут тіж індіане, дами двору, королева, роботи з припшлости.

По обіді вшитки учасники варштатів мали можливість перейтися селом. Коло пам'ятника Антонича учні з каждого пункту навчання запалили символічну свічку (зніч), поклали квіти. Потім в класах биля юж лем веспільни забави, конкурси в групах. Нихто не хтів іхати домів. На пам'ятку

вчителі зо вшитких пунктів навчання дістали ляльочку Малої Новицької Школи, яку зробили дитячи щирі руки.

В імени вшитких учасників і вчителів барз дякуєме пані Марії і пані Олі з Новицької школи за гостинність і велику поміч, як і опікунам п. Любі Данило, п. Олені Пиж, Мажені Филь і Анні Дошні, і гостям. Веселих Вам Свят і Щасливого Нового Року!

(в)

виступуют діточки малої новицької школи

мусят звертати увагу на зайняттях рідной мови. Високим рівнем знань вирізнялися два Мірки – Мірек Дзюбина з Горлиц і Мірек Кошерский з Лося. Зараз пізнійше, на бажання самих учасників табору, одбилася наука писаня вірши. По довгих творчих хвилинах індивідуальной праці родилися несамовити авторски вірши. Найбільше сподобалися поетицки рядочки Емілії Пиж з Маластова (ей вірш читайте на сторінках "Ватри").

Не думайте, же учасники лем ся вчили! В артистичній частині виступили учениці новицької школи – штири чарівни дівчатка, яких приготувала вчителька - пані Марія Вацек. Потім дитячий театрик "Лемківский персте-ник" представив лемківску байку "Мандрівка Петруся". Оповідат она о звичайним лемківским

вчителі з пунктів навчання української мови. З Кракова запросили майстрів фотографії Олю Терефенко і Андрия Маслея, котри провадили варштати фотографічни, зайняття, яки хибаль в тот ден найбарже припали до вподоби дітям і молодежи. На щесця бескидске сонечко світило щедрі і діти могли глядати цікавих фото-помислів надворі. Оля

а ми не маємо жадної трети!

танцює "Рачканя" з Біловежи

Лемки в театрі

25 листопада на сцені краківського театру "El-Jot" відбувся лемківський вечір: „Розвийся, голосе, по горах, по лісі”. Імпреду співорганізували Об'єднання лемків і Окружний Музей Dom Gotycki в Новим Санчи.

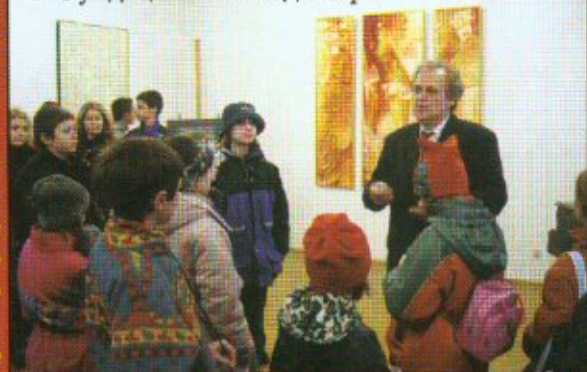
Краків'яне численно пришли на спітканя з лемківськом культуром і звичаєм. Для них виступували: дитячий ансамбль "Веретено" з Лося, ансамбль пісні і танцю "Рачканя" з Біловежи на Словаччині, дитяча театральна група "Лемківський перстеник", співачка Юлія Дошна з лемківськом капелюм.

Публиці сподобалася спонтанічність і ентузіазм діти, які попросту опанували сцену. Танцюристи "Рачкані" чарували великим, як на свій молодий вік, професіоналізмом. Пісні Юлії Дошни, як завжди, мінілися ріжними барвами туті, меланхолії, глибоких пережить. Особливо гарді звучали музики, які при помочи гусьлів, басу, акордеону, сопілки перемінили салю на рідни гори. Концерт переплітали коротки прелекції. Проф. В. Мокрий оповів о ролі ікони і творчости Ю. Новосільського. Традиційше ремесло Лося – малярство – барвні представив Василь Шлянта. Його оповіст зачалася од наслідуваня давних сповіщальних окликів малярів. Охочи могли достати тіж краплю мазі на руку, жеби одчуги ей особливий аромат. Штефан Гладик продовжив тему ремесел і оповів о дегтарстві, яким з давних часів займувалися в Білянці. Знаний режисер Кшиштоф Краузе одкрив некотри тасмніці свого нового проєкту – фільму о Никифорі, який певні юж за рік гвожде на екрани.

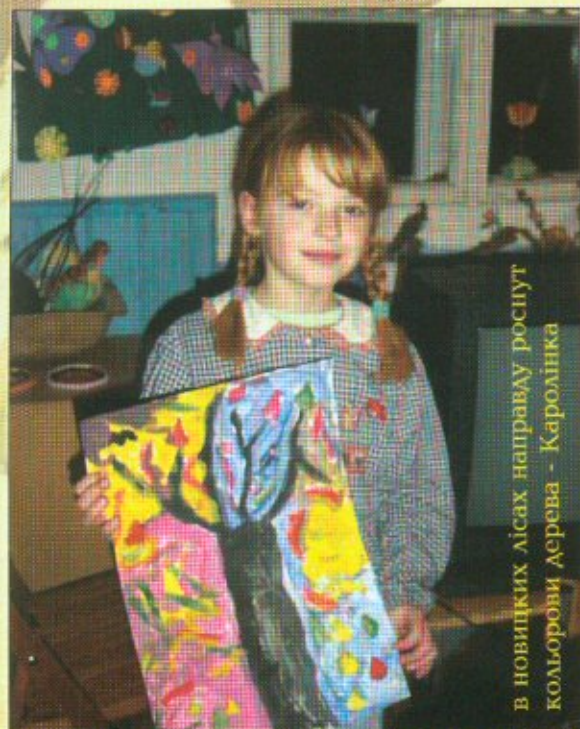
Ведучий Олександр Маслей запропонував на закінчїня оглянути виставу "Лемківський Єрусалим" - творчіст малярів, пов'язаних з Лемківщином. Образи як елемент сучасной культури гарді доповнили презентацію.

По артистичній частині вшитки гощі могли спробувати лемківських страв, пригтовлених в регіональній корчмі Романа Сулича з Висовой. До стола тяжко било ся достати – тілко дегустаторів захотіло покоштувати киселиці, бриндзи, пахнячого грибового сосу, маринованого ческу. Лемківски страви задоволили навіть найбарже вимогливи смаки і причинилися до значного побільшїня аматорів лемківской кухни.

проф. В. Мокрий оповідає дітям о Фундації св. Володимира

Олександра Терепенко

в нових лісах направу рослут кольорови дерева - Каролінка

2004

Січень	Лютий	Березень
П 5 12 19 26	П 2 9 16 23	П 1 8 15 22 29
В 6 13 20 27	В 3 10 17 24	В 2 9 16 23 30
С 7 14 21 28	С 4 11 18 25	С 3 10 17 24 31
Ч 1 8 15 22 29	Ч 5 12 19 26	Ч 4 11 18 25
П 2 9 16 23 30	П 6 13 20 27	П 5 12 19 26
С 3 10 17 24 31	С 7 14 21 28	С 6 13 20 27
Ч 4 11 18 25	Ч 8 15 22 29	Ч 7 14 21 28

Квітень	Травень	Червень
П 5 12 19 26	П 3 10 17 24 31	П 7 14 21 28
В 6 13 20 27	В 4 11 18 25	В 1 8 15 22 29
С 7 14 21 28	С 5 12 19 26	С 2 9 16 23 30
Ч 1 8 15 22 29	Ч 6 13 20 27	Ч 3 10 17 24
П 2 9 16 23 30	П 7 14 21 28	П 4 11 18 25
С 3 10 17 24 31	С 1 8 15 22 29	С 5 12 19 26
Ч 4 11 18 25	Ч 2 9 16 23 30	Ч 6 13 20 27

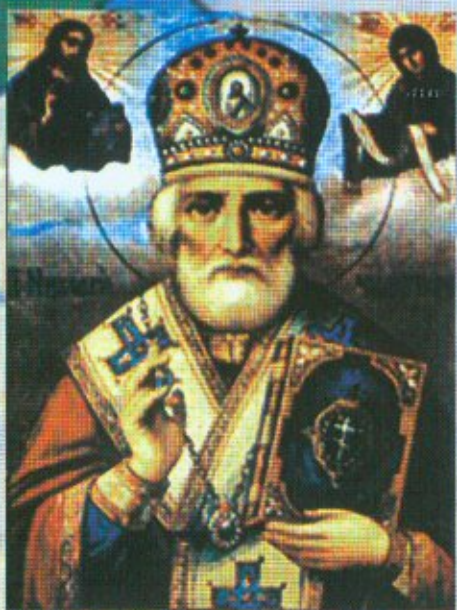
Липень	Серпень	Вересень
П 5 12 19 26	П 2 9 16 23 30	П 6 13 20 27
В 6 13 20 27	В 3 10 17 24 31	В 7 14 21 28
С 7 14 21 28	С 4 11 18 25	С 1 8 15 22 29
Ч 1 8 15 22 29	Ч 5 12 19 26	Ч 2 9 16 23 30
П 2 9 16 23 30	П 6 13 20 27	П 3 10 17 24
С 3 10 17 24 31	С 7 14 21 28	С 4 11 18 25
Ч 4 11 18 25	Ч 1 8 15 22 29	Ч 5 12 19 26

Жовтень	Листопад	Грудень
П 4 11 18 25	П 1 8 15 22 29	П 6 13 20 27
В 5 12 19 26	В 2 9 16 23 30	В 7 14 21 28
С 6 13 20 27	С 3 10 17 24	С 1 8 15 22 29
Ч 7 14 21 28	Ч 4 11 18 25	Ч 2 9 16 23 30
П 1 8 15 22 29	П 5 12 19 26	П 3 10 17 24 31
С 2 9 16 23 30	С 6 13 20 27	С 4 11 18 25
Ч 3 10 17 24 31	Ч 7 14 21 28	Ч 5 12 19 26

твій часонис "Ватра"

Певно барз людно доставати дарунки од св. Миколая, а што знаш про його життя?

Святий Миколай вродився в містечку Патарі в 280 р. в багатій родині Феофана і Нонни. Хоц сам мав вшитко, але бив барз вражливим на чужу біду. Юж яко дітина щиро молився до Бога, просячи добра і справедливости. А вночи перахи праносив під двері бідних доробити, іджня, солодощі - і вшитким до тих родин би би мали діточки.

Ікона святого Миколая.

В своїм житю Миколай вчинив дуже чудес і його зачали називати Чудотворцюм. Він лічив хворих і рятував люди од нещастя. Миколай є опікуном моряків і вшитких, хто в дорозі.

За добротинність і благочестиве життя Всевишній Господь взяв його на небо і дарував йому вічність. Але раз на рік він з 18 на 19 грудня св. Миколай одвіжат землю і приносит чудови дарунки для побожних і гречних діти.

Вертеп - то народний театрик, котрий представлят історію народжіння Ісуса Христа. Слово "вертеп" означат "ясиня". Як певні знаш, власні в ясині Марія і Йосип су тамизи перед народжінням Ісуса. Вшитки учасники вертепу ходят од хижки до хижки, колядуют і оповідают о народжінню Месії. В кождим вертепі сунт Пастушки, Три Царі, Дідух, Смерт, Морт, Ангел. Можут бити тіж інші постати, як Воїн, Циганка. Колядники носут велику кольорову зьвізду, яка колиси оповіла людем о народжінню Ісуса. Звичай ходити з вертепом появился барз давно, юж на початку ХVІІ ст. Чи до Тривойної родини тіж приходат на Свята колядники з вертепом? А, може, юж сам ходиш колядувати? Напиши на листі...

Котра стежка провадит до озера?

Котри річи не пасуют до решти?

Розв'язаня просиме присилати на адресу редакції

Використано матеріали журналу "Пізнайко".

ДИТЯЧО СТОРІНКА

Найд 6 зайчиків на тій стороні.

Чи знаш, што то вертеп?

Дві війни я пережила

До села Ріпок прийшли партизанти за дуганом. Хотіли купити, але нікто не мав, то казали на другу ніч зрихтувати, же придут. Ктоси дав знати німцам. Так на другу ніч німці прийшли автом. Приїхали аж над раном до Ганчови, авто сховали за шпихліром до колешні, а сами пішли напише до Ріпок, лем одного залишили при авті. Як свитало, то і тот солдат пішов зазрити, што ся діє в стороні от Ріпок. Вишов на теметів, але ся бояв, то взяв загрюб гвер до землі і так роззерав, ци не ідут тамти з Ріпок, або ци не ідут партизанти. А тамти, што мали ійти до Ріпок, вишли під ліс, як звали - на Млаки і там сідали до білого дня. Не пішли до ліса ани до Ріпок. Я сиділа при вигляді і смотріла на тото, бо такий уж звичай мала-м - скільки раз вночи ем ся збудила, то все-м ходила до вигляду зазрити, што ся діє. Часто пряла ем при місячним світлі, бо прясти треба було дуже, а не було чим світити. Вшитко, от ніг до голови, носили-сме зо свого полотна, ільняного і пачисного. Фарбили-сме сами, на який кольор кто хотів, або гарно білили, пак вишивали і красно-сме ся уберали. Не носили онучи, лем пончохи з лєну в літі, а з вовни в зимі. Не носили гуньки, лем сведри з вовни або тіж з лєну. На голові в зимі носили ільняни хустки. Зафарбили, поробили тороки, і били добри хустки. При тим було дуже роботи. Вшитки люде пряли і плели.

Біда, то добрий учитель, она вшиткого научит. Мидло робили-сме свое, то мали чим прати. Хлопи садили дуган і мали што курити. Палюнку часто палили і попивали, бо добра била тота комперянка. Виправляли скори на черевіки, як ся дакому удало зарізали козу або теля. Кози не били позаписувани німцами, то можна було їх різати. Черевіки мали споди дерев'яни або гумови і так загибла мода на керпці.

Як уж німці мали нас лишати, то забрали худобу, лем полишали де по одной, де по дві корови. Фронт стояв довго за Вишовадком і Розстайнами. Як німці виділи, же і одтамаль треба буде втікати, то рихтували інши окопи в Карпатах. Зачали робити окопи в Снітниці, в Ізбах, в Ріпках. В Ганчові прийшли до шовтиса за людьми. Спиталися, скільки людей єст в селі і скільки можут взяти до роботи. Шовтис повів по правді. Так зараз казали оновісти, же з каждой хижі треба вислати одно або двоє людей до окопів. Назганяли купу людей. Хоц каждый ся просив, же ма дуже роботи дома, но то нич не помогло. Пішла і я з ними такої в перший день. Припровадили нас до Снітниці, там нас позаписували, дали лопати, кромпачи і випровадили на поля, де робили окопи. Там уж було много народа.

Так робиме перший день. На вечер зас нас провадят по войсковому парами. Перечитали всіх

по імени. Кто хотів, міг достати хліба і гіркої кави. Зачали нас до бараку наганяти на ніч. Люде просятсья, плачут, не хотят ійти до бараку, бо не знали, чога нас там наганяют, аж пришов один, што бесідував по польски, то він люди успокоїв, сказав, што ми все будеме в бараках спати. А люде ся бояли, же там газу напустят або нас стріляти будут. Я там спала лем одну ніч. Стояла варта, і двери замкли. Другого дня пришов ксьондз і шовтис з Ганчови. Они певно німецку власть просили, жеби нас не наганяли до бараку, бо на другу ніч уж нам казали піти спати, де хочеме. Можете іти і додому, але рано маме бити ту на роботі. Недалеко било пару газдів, то ми там пішли спати. Вишли-сме на під, то цілий залегли. Там все ходили-сме спати. Але скоро блихи так ся завели, што уж не дали спати, бо не дост, што кусали, але влазили до ух і носа. Раз над раном, як зачало свитати, я втекла додому і веце не дала ем ся там запровадити. Іще мя зімали пару раз. Раз прийшли несподівано і наймали на штири вози. Кого зловили, приводили ку тим возам і вартували. Наокколо били німці і січовики. Я прошу січовика, жеби мя пустили. Він повідат, же не може, бо го будут карати. Але говорю, же мушу ійти на сторону - "до устємпу", там ем просиділа, доки зо села не пішли.

А тих людей повезли до Висови, там веце наймали і так всіх разом провадили до Гуті. В Гуті зас імали і повели до Ріпок. Але закля прийшли до Ріпок, то уж мало людей мали - вшитко повтікало в Гуті по кряках. А як прийшли до Снітниці, то не мали, лем пару хлопів. Меже ними бил Ваньо Гончарик і Гриц Дурияк, то ся їх звідували, де єст веце людей. Они два ішли напереді, то не виділи, де люде втікали. Так їх обох хотіли там стріляти за то, же тамти втекли.

Як-сме копали тоти окопи, то все кричали, жеби робити. Але ми помали робили. Викопали-сме таки глубоки рови, што найвисший хлоп настоячи ся скрив. По боках обивали дошками, або з дерева робили таки стіни, зверху зас дошки, а на дошки прибивали папу, потім сипали пісок, землю і дерні што не било знати, же там окопи. На споді в окнах била підлога з дощок, а перед окопами два плаоти з дроту. Таки сильни били окопи, а люде повідали, же они не придадутся німцям.

Раз в почи збудила-м ся та й лєчу до вигляду зазрити. Кус ем посиділа, місяц через хмари світив. Смотрю на гірку од Ріпок - якиси вози ідут. А там виджу: іде вояк за вояком через поля понад село, один од другого, як би виміряв, даяких 50 кроків. Пішли понад село. Я зганям сестру, же штоси недоброго в селі. Она прийшла ку вигляду і повідат, же то певно партизани в селі, та й пішла назад спати. Я зас ей зганям, же то не партизани, бо за дорогом понад саму хижу трьох німців пішло догори. А ту зас січовики ідут згори за дорогом. Стали коло нас.

(Продовження буде)

Марія Тима

Презераме стари фотографії ...

■ Анна Бибель в Німеччині,
м. Бікебург 1940-45рр.
(фото 1941 р.)

■ Марія Бибель (Хорошак) в США
(фото 1927-28 рр.)

■ Анна Бибель на еміграції в Канаді
(фото 1928 р., в провінції Саскатчеван,
м. Канора; пізніше 1929-32 рр. - в
Монреалі)

■ Марія Бибель - сестра Анни
Бибель (фото 1920-21 рр.)

Край: Галичина. Округ шкільний: *Кривий*

Народна школа: *1* класова: *м. Кривий*

Клас: *—* Степень: *1* Рів науки: *1* Ч. класового катал.: *1/2*

Повідомлене шкільне.

Анна Еибель народжена *24* грудня *1907* року
Кривий Галичини повіт *Кривий* округу
Кривий, почали шкільну навчання в шк. році *1916/17* у закладі до
 тутешньої школи від *1* вересня *1917* року

Рів шкільний <i>1917/18</i>	I. півріччя	II. півріччя
Поведення:	<i>похвальне</i>	<i>похвальне</i>
Підвладність:	<i>вдобралася</i>	<i>вдобралася</i>
в науці:	<i>добрий</i>	<i>достаточний</i>
в читанні:	<i>добрий</i>	<i>добрий</i>
в історії:	<i>добрий</i>	<i>добрий</i>
в якомусь предметі:	<i>добрий</i>	<i>достаточний</i>
в інших предметах:	<i>добрий</i>	<i>достаточний</i>
в іменній лінійці:	<i>достаточний</i>	<i>лінійний</i>
в рахунках в серії в таблицях про геометрію:	<i>достаточний</i>	<i>лінійний</i>
в відомостях з історії і географії:	<i>достаточний</i>	<i>лінійний</i>
в рисунках:	<i>достаточний</i>	<i>лінійний</i>
в співі:	<i>добрий</i>	<i>добрий</i>
в ручних роботах:	<i>достаточний</i>	<i>достаточний</i>
в гімнастичній:	<i>достаточний</i>	<i>достаточний</i>
Зверхній порадой письменних вправ:	<i>старанний</i>	<i>старанний</i>
Число опущених вправ:	<i>2</i>	<i>12</i>
Підпис батька, матері або опікуна:	<i>Андрей Еибель</i>	

В *Кривий* дня *31 січня* *1918*

Учитель управління: *Василь Войсавич* Учитель реалій: *о. Іван Квартко* Господар класу: *Василь Войсавич*

■ Шкільне свідоцтво Анни Еибель з Кривий з 1918 р.
 (вшитки фото з архіву Христофора Еибля)

Архаїзми бесіди русинів

ОПОВІДАННЯ ДІДА ТИМКА

Старий дід Тимко жыли барз давно. Любили курити запікану¹ файку з прасуваного дугану², а при курино оповідали небылиці, байкы і хоцколи³ правдивы гісторійкы⁴ з жытця селян.

Они оповідали, же як были іщы малим хлопчыском, барз люде вмерали на холеру і їх хоронили на старым цмунтері. Не было кому навет трун збивати з дощок, котрых тіж бракувало. Вшытка їх найближша родина вымерла, лем они зосталися зо своїм няньом жывы. В селі лишылося барз мало люди, лем з середнього віку, бо старшы і діти праві же вшыткы пішли на другий світ.

Як юж тот холера минула, люде зачали ся одроджувати і родиче, як мали доростаючых діти, хотіли їх якнайскорше поженити. А як хлопчыско або дівчына не мали родичів, то хтоси інший їх женив.

Жыла єдна родина Афтанів, мали дві дівчкы (скорше їх выдали) і сына Трофана, вихованого дуже побожно, барз працьовитого, малогадатливого⁵, який нігде⁶ не выходив, лем в неділю до церкви. Глядали йому жінкы. Хтоси нараїв⁷ їм гарду дівчыну з сусіднього села.

В неділю при вечері старий Афтан повідат до сына: *„Мы обоє стары і здала бы ся нам поміч, мусиме тя оженити, жебы мама мали поміч в хыжы“*.

На другу неділю выбралися в село Кам'яна до церкви, в котрій зараз запросили їх сідати до лавок - бо такий був звычай ушанованя госців. По Службі Божій при церкви запізналися з пришлима сватами Амрозами і їх дочком Ксеньом та представили свого сина Трофана. Родина Амрозів радо запросила їх до себе. Пришли до хыжи. Афтан, як принято бывало, витягнув з чути⁸ рукава фляшку палюнки і поставив на столі. Господаре рады з нештоденних госців зараз зробили гостину. Вшыткы весело бесідували, лем Трофан сів тихо і штоси там думав. Дівчына, хоц невеличка, сподабалася йому, але нич не мусів ся выповідати, так, як і Ксеня, бо женили їх родиче, а они были їм послушны.

Усталили, же на наступну неділю дадут на заповіді до єгомосьця, а в четверту неділю одбудеся весіля. Так і ся стало, весіля тяглося кілька дни, в неділю і понеділок в родичів молодой, а в наступних днях в родичів молодого. Палюнки не бракувало, бо шынкар Берко⁹ давав і іщы нагваряв, жебы якнайвеце продати, лем робив запискы в свої книжці (на лихвярський кредит⁹). Музиканты - цигане - барз красьні грали, а челяд¹⁰ і госьці гуляли, сьпівали, аж вшыткы похрипли.

По весілю стары Афтаны пішли спати на пец, а свою постіл¹¹ одступили молодятам. Ксеня пішла спати до постелі, а Трофан до стайні, бо він все спав в стайні, бо пильнував, жебы злодіє

не покрали худобу. По кількох днях Афтан повідат до сына: *„Мусиш дати зробити новий добрий замок до стайні, жебыс не мусів там вартувати, бо ты юж женатий і твоя повиннист є з женом спати“*. Трофан, як все слухняний пішов до цигана-коваля, дав зробити на три зубы замок, вставив до стайняних двері і юж міг сповняти обов'язкы мужа. Жыли собі, як Бог приказав. Їх родина ся повекшала, вродилися їм дві дівчата. Стары Афтаны померли, настала світова війна і Трофана забрали воювати на фронт. П'ят років не видів Трофан жены ани діти, бо був в рускій неволі, деси на Сибірі. Листы не писав, бо не знав писати, а Ксеня мисьліла, же ей Трофан напевно не жыє. Но, й наймувала до хлопской роботы слугу, а він вшытко докладно робив і ночами не дармував.

Аж раз пізно вечером, дівчата юж спали в шлюббанку¹², річний хлопец на постелі, а Ксеня розбералася до спаня, хтоси запукав. Зіркла¹³ до вікна, освітленого місяцьом, і взрила свого давного мужа Трофана. Не могла ся погодити з тым, же іщы жыє. З велькым страхом одрыглювала¹⁴ замок в дверях і впустила *„небіщика“*. Привиталися сердечно, але гаданя¹⁵ їм ся не нав'язувало, ей зо встыду, йому зо змучиня і радости, же юж вернув домів. Трофан був так сцяраний¹⁵, же ся ничым не интересував, сів на припецку, з'їв подану вечерю і зараз пішов спати на пец. Спав довго. Як ся пробатурів і зышов з пеца, смотрит на дівчата і вірити ся му не хце¹⁷, же юж такы велькы выросли. Мама їм повідат: *„Привитайтеся з Вашым няньом, бо оны вернули з войны, а як їх заберали на войну, то не пам'ятате, бо сте были маленькы“*. Дівчата привиталися з няньом і повідают: *„Мы маме й маленького братика. Він спит з мамом на постелі“*. Трофан пізрів на постіль і здивувавсь, бо увидів річного хлопця. Зараз запытався жінкы, чья то дитина. В одповід Ксеня повідат: *„То мій Грицьо. Треба было быти дома, то бывбы твій (наш)“*. А, він на то: *„Як твій, будеш го вховувати“*, - і пішов оглянути господарство, а потім взявся до обходу худобы і інших газдівских робіт. А же був добрым человеком, за недовгий час пробачыв шлюбній ей тоту провину. Грицьо скоро ріс і дуже интересувавсь вшыткыма роботами в газдівці, як минуло му 12 років, брався за кошыня, а навет, клепаня косы. Трофан барз полюбив сына жены, навет ліпше, як власны дівкы, і, як ся мав женити, заінтебелював¹⁸ му¹⁹ цілу господарку в Грибівськым суді. ■

Ваньо Грулянка

Пояснення слів: 1 - файка з тютюном, загріта в гарячому попелі, 2 - дуже сильно стиснене листя тютюну, 3 - часом, 4 - історичні оповідання, 5 - малорозмовний, 6 - нікуди, 7 - порадив, 8 - продавець у барі, 9 - дуже високо опроцентований, 10 - молодь, 11 - ліжка, 12 - скриня до спання, "версалька". Вдень - лавка до сидіння, вночі - ліжка до спання, 13 - заглянула, 14 - відчинила, 15 - розмова, 16 - втомлений, 17 - хоче, 18 - нотаріальний запис переказання, 19 - йому.

Глибінь молитовної скорботи

На початок березня припадає півроку від тієї днини, коли 3 вересня 2003 р. зупинилося серце о. Володимира Пирчака: упокоївся у Бозі член консисторії Вроцлавсько-Гданської єпархії, Колегії єпархіальних радників і Пресвітерської ради, декан і парох, ім'я якого було добре знане й дороге не тільки вірним Української греко-католицької церкви в Кошаліні, але й українській громаді в Польщі загалом. Буквально ніхто з мирян й досі не може звикнути до думки, що вже не почують з уст Покійного слова Господнього посланця: *"Бо як земля вирощує свої рослини і як город вирощує своє насіння, так Господь Бог виростить справедливість і славу перед усіма народами"* (Ісаїя 61, П). Адже кожний, хто чув проповіді одержимого й невтомного душпастиря, виносив з Храму передусім оптимістичне начало: воно зміцнювало віру, щоб утвердити в людині радощі буття. Звідси - також глибінь скорботи, що за цієї ранньої пори зримо поєднала вірних кошалінської парафії. А відтак - збережена пам'ять; вона постає найкоштовнішим із скарбів, що ними природа обдарувала людину... Тому пам'ять кличе увиразнити тут бодай кілька рис з життєпису справжнього Проповідника Божого слова.

Майбутній - для української спільноти в Кошаліні довголітній - душпастир узрів світ 24 березня 1939 року в родині Івана Пирчака (1910-1981) та Катерини Пирчак (1912-1985) з дому - Дмитра Колоди, які проживали в селі Радава Ярославського повіту. Дитинство обпекли сорокові роки, позначені післявоєнним переселенням у сумнозвісної акції *"Вісла"*. Мешканці Радави, а поміж ними й родина Пирчаків, опинилася на Ольштинщині, у селі Зельонка Пасленська. Тут Володимир Пирчак закінчив початкову школу у 1955 р. Звідси повела його життєва стежка до загальноосвітнього ліцею в Пасленку, який успішно закінчив у 1960 р. На зламі 50-х-60-х рр. запанувало його душею передчуття, що набуло в час богословських студій в Ольштинській Духовній семінарії життєвого покликання.

Володимир Пирчак був рукоположений 19 червня 1966 р. Тоді його мрія служити Богові й людям збулася у Фромборку, звідки не раз і не два навідувався до о. Василя Гриника, який після звільнення з тюремного ув'язнення був парохом у станиці Циганок. Це, либонь, тривоги бл.п. Василя Гриника за долю нашої Церкви створили найемоційнішу основу для твердих переконань Володимира Пирчака як молодого священика, аби достойно перейняти у свого провідника досвід душпастирської служби, а також мудрості поборювати труднощі. (...) Найбільшу енергію та снагу душпастир віддав храмові в Кошаліні, де, власне, завдяки його устремлінням була заснована

парафія в українському обряді згідно з декретом від 22 травня 1971 р.

Святиня в Кошаліні, парох якої явив правдивий організаторський талант, близька до свого завершення. І можна тільки пошкодувати: до освячення Храму, що невдовзі відбудеться, Зодчому не судилося дожити.

Похоронні відправи над тілом Покійного відбулися 9 вересня 2003 р. саме у новозбудованій церкві. Золотаві бані розносили молитви - Поминальна Служба Божа та Панахида вперше тут єднала численну громаду. Здавалося, що побіля вщент переповненого Храму - тисячі людей. Сотні мирян, понад сімдесят священиків, Преосвященні Владика Володимир Ющак та Петро Крик, а також митрофорний протоієрей о. Євген Попович молилися разом за душу визначного Проповідника Божого слова й великого патріота України. У похороні взяв участь і римо-католицький єпископ Тадеуш Верно(...)

Зі зворушливими спогадами про Покійного поділився Владика Петро Крик, який прибув на похоронне Богослужіння з Мюнхена.

Єпископ Тадеуш Верно, висловивши співчуття родині й парафіянам, відзначив душпастирське кредо бл.п. о. Володимира Пирчака - *"Жити з Ісусом"*, а, отже *"нехай новозбудована Святиня наповнюється любов'ю до ближнього"*.

Протосинкел о. Д-р Євген Попович звернув увагу опечалених присутніх на глибоку духовність кошалінського декана, пригадавши окремі факти у зв'язку з побудовою величного Храму Української греко-католицької церкви в Кошаліні.

Від Головної управи ОУП містке слово виголосив проф. д-р Роман Дрозд, а від імені мирян виступив Мирослав Гусак. Те промовисте, що об'єднувало обидва виступи, полягало в запевненні: чин Зодчого буде продовжено й будівництво Храму невдовзі завершено урочистим актом його посвячення...

Вересневе сонце напрочуд лагідно пестило землю, в яку лягли тлінні останки Небіжчика. Та нетлінною лишитья пам'ять про духовного провідника української громади; її носії утверджуватимуть ідеали вірного сина Шевченкового народу повсюди, де Покійний сів зерно красивого й вічного. Варто згадати тут молодіжно-церковний хор *"Акатист"*, заснований Володимиром Пирчаком з нагоди 1000-ліття Хрищення Руси-України; неодноразові прощі, які знайомили не одне покоління українців Польщі з історичною Вітчизною, куди наvertsав Душпастир особливо молодь.

Легенький вітерець розніс над новою цвинтарною ділянкою Кошаліна дивного смутку мелодії, що творять красу пісні Богдана Лепкого *"Чуєш, брате мій"*. Велелюдний наспів огортав звернення: *"Нехай Всевишній прийме Його душу до Царства Небесного!"* ■

Ярослав Грицковян, Микола Зимомрія

Посмертна згадка

У глибокому смутку ділимося болючою вісткою з українською громадою, а особливо з членством Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань, що по довшій недузї 11 листопада 2003 року упокоївся у Бозі

св.п. **Іван Бохневич**

Покійний Іван народився 21 червня 1917 р. в селі Солотвини, яке тепер становить частину Криниць, на Лемківщині. Батько Івана, Григорій загинув на фронті під кінець Першої світової війни, і гірка доля привітала його вже у колиці. Іван був шостою дитиною родини Бохневичів. Цілий тягар виховування Івана та його 4-ох сестер і одного брата спочив на вже спрацьованих руках матері Анастазії. Дитинство провів у рідних Солотвинах, де закінчив народну школу. Увесь час помагав матері на господарстві та доробляв на прожиток у курортному місті Криниць. У 1938 році покликано Івана до польського війська, стаціонував в Цешині, де його і застала війна 1 версня 1939 року. В короткому часі попадає в німецький полон, з якого утікає і пішки через 2 тижні добирається до рідних Солотвин.

Західна Лемківщина опинилась під німецькою окупацією з польською адміністрацією. Лемки були подвійно гноблені і окупантом, і адміністрацією, тому-то Івана скоро депортують на примусову роботу до Австрії. Тут він зустрічає українську дівчину Марійку, зіслану подібно, як він, на примусову роботу, вони одружуються. Незабаром війна закінчується, молоде подружжя попадає під англійську зону визволення. Перевірка документів виявляє, що Іван полонений солдат польського війська, його передають до польського корпусу і мобілізують. По капітуляції відправляють з корпусом до Англії, де він демобілізується і спроваджує жінку. В 1951 році емігрує до Канади, поселяючись у Торонто. Нова хвиля української еміграції в Канаді розпочинає інтенсивну організаційно-політичну роботу.

Іван включається в нурт праці *Ліги Визволення України*. Разом з іншими вихідцями з Лемківщини організує в Торонто відділ *Організації Оборони Лемківщини*, яка з часом

прибирає назву *Об'єднання Лемків Канади*. Цій організації він присвятив найбільше зусиль, часу і фінансів. Від початку заснування до кінця життя був активним членом управ 1-го Відділу і Крайової Управи ОЛК. Був також понад 40 років церковником в українсько-католицькій церкві Св. Димитрія, членом відділу Лицарів Колумба та одним з будівничих і опікунів нової церкви у курортній місцевості Каваджа в Онтаріо.

Покійний залишив у смутку дружину Марію, доньку Ірину з чоловіком, сина Мирослава з дружиною, сестру Емілію, п'ятеро онуків, близького племінника Василя Тимоша, ближчу і дальшу родину в Канаді, Польщі й Україні.

Похований в Торонто, далеко від рідної Лемківщини, хоча жив її духом ціле своє життя. Відійшов від нас щирий патріот свого народу, взірцевий член багатьох організацій, будівничий української справи на еміграції. Українська громада, а особливо лемки Торонто, попрощались з тілом нашого друга Івана, але пам'ять про нього, його ідеали, турбота за Лемківщину залишаться з нами на все. Вічна Йому пам'ять! ■

Максим Маслей

*****

Орест Гижа, Лемківський співак.
Українські народні пісні з Лемківщини,
ред. С. Грица, Горлиці 1997-2002

„...Він згадував рідне село Висову на Лемківщині, де 1933 р. після закінчення гімназії та Варшавської медичної академії почав займатися записами народних пісень у рідному краї, згадував про численні поїздки селами й містами Тернопільщини після 1945 р., де знайшли свою другу батьківщину сотні лемківських родин

після насильного переселення на Схід. У такий спосіб Орест Гижа рятував зранені душі своїх краян, які в середині ХХ століття, у центрі старої Європи переживали своє насильницьке вигнання, свій голокост, геноцид за мовчазної згоди законодавців

демократичних цінностей у повосньому світі...”
(М)

(з передмови проф. О. Козаренка)

Лемківська хроніка

11.09. В Явірках на давнім лемківським цмунтері осадник - поляк побив Семана Іконяка, а римо-кат. кс. зневажав його за то, же відважився звернути ім увагу на нищизня наших давних могил.

11.10. В Гладішові одкрито і посвячено викуте з каменя погрудя Александри Вислоцкой, якої ім'я носить Гладішівська початкова школа. Пам'ятник посвячували священники: ерм. Яків (греко-католицький), Аркадій Баранчук (православний) і римо-католицький зо Смереківця.

14.10. Одбився кермеш Покрови Пресвятой Богородиці в Біляниці. Архисерейску Службу Божу возглавляв православний Перемиско-новосанчівський ординарій кир Адам в супроводі отців Новосанчівського і Сяницького деканатів.

31.10. В Ліщинах в церкві св. Луки архисерейску Службу Божу відправляв православний архієпископ Адам в супроводі отців деканату.

14-16.11. В Перчині Закарпатської обл. України СФУЛО і ВУТ "Лемківщина" організували міжнародну наукову конференцію "Актуальні проблеми відродження Лемківщини"

15.11. В Ждині одбилосся остатне в тій каденції засідання Головної управи ОЛ. Члени управи: Ш. Гладик, О. Маслей, Б. Салей, Ш. Лукачин, Р. Клімаш, П. Чухта, П. Шафран, Я.Ставиский, Б. Святківський, М. Гойсак і П. Васуля схвально оцінили зачитаний головою ОЛ Ш.Гладиком звіт з трирічної праці та підготовку до 5-го з'їзду ОЛ.

16.11. В Ждині зорганізувано нараду представників ОУП і ОЛ, редакторів "Нашого слова" і "Ватри" з дописувачами, в якій взяли участ: М. Кертичак, М. Вербовий, Н. Кравчук, Ш.Гладик, П. Шафран, В. Черненко, М. Гойсак, Б.Салей, В. Шлянта, О. Маслей, А. Вірхнянска, М. Вірхнянський, П. Чухта, П. Васуля.

29.11 В Горлицях одбився 5-ий з'їзд ОЛ. Найвижше форум позитивні оцінило 3-річну працю уступаючої головної управи ОЛ, схвалило ряд постанов, звернень і вибрало головни органи організації на дальши 3 роки діяня. Головом перебрано Штефана Гладика. ОЛ має 38 гуртків з 900 членами.

6.12 В Бардйові (Словаччина) в палацу "Мир" проходив 31 огляд "Маковицька струна" під прологом "Співаночки мої, де я вас подію...", організуваний ЦР СРУ СР. Били запрошени

представники адміністраційної і установчої влади, посольства України в СР, братніх організацій: Югославії СРІУ з Нового Саду (Богдан Віславський, Йоаким Грубеня) і Польщі (Ш. Гладик, Ш. Лукачин, П. Шафран, П. Чухта).

10.12. В домівці ОУП у Вроцлаві відбувся поетично-музичний вечір пам'яті лемківського поети Богдана Ігоря Антонича. Пані Марія Посипанко приготувала музику і тексти творів, а також розказала про творчість поета. Барз красні рецитувала вірши Антонича вроцлавска шкільна і студентска молодь. Показано діапозитиви чудових лемківських церков, придорожних хрестів і гірських краєвидів.

13.12 В Білянці обрадувала Президія ГУ ОЛ. Постановлено медже інчима: вспомочи теренови гуртки ОЛ на чужині в організуваню культурно-релігійних заходів, нп. лемківски ксрмеші; чергову ждиньску "Лемківску Ватру'2004" провести в днях 23-25 липня; створити довідкове (інформаційне) бюро ОЛ для вшитких зацікавлених діяльністю ОЛ. Президія постановила старатися о провідника по Музею Никифора; відзначити 90-х роковин Талергофу; покликания комітету будови пам'ятника Никифора; зміни назви улици Никифора Криницького на ул. Никифора - Епіфанія Дровняка.

По 8 роках старань о привернення метрикального родоводу Никифорови, закінчених вироком суду в Мушині з дня 26.03.2003 р., ОЛ доповнило напис на його нагробній таблиці, як видно на фотографії. ■

(пш)

П О Д Я К А

за пожертви на фонд квартальника "Ватра"

Антон Феціца – Краків	- 150,- зл.
Еміль Стремецький – Шпротава	- 100,-
о. митрат Степан Дзюбина	- 90,-
Григорій Пецух	- 40,-
Марія Юрків	- 100,-

Всім жертводавцям сердечно дякуємо.
Спаси Боже!

Бажаючим допомогти нам подасмо наш
банківський рахунок:
BRN O/Gorlice 43-10600076-0000-3200-0011-9532
(wpłata na kwartalnik "Ватра")

Редакція "Ватри" Головна управа ОЛ

У "ВАТРИ" № 4(43) на стор. 22 "Спростування"
сталася друкарська помилка. Не подано прзвища
автора. Сердечно перепрошуємо автора
спростування Пана проф. Івана Гвозду та читачів.
Редакція

■ тексти барвистих сторінок в
опрацюванні: В. Черненко, П. Шафрана,
О.Терефенко;
■ фотографії Е. Гойсака

ЗМІСТ:

В Різдво Христове

5-ий З'їзд Об'єднання лемків.....	3
Постанова V З'їзду.....	4
Без Вас не билиби-зме такими внуками!!! -	
Христофор Бибель.....	5
Обради СФУЛО Європейського континенту в Югославії - Петро Шафран.....	6
Юліян Тарнович-Бескид - 100-ліття від дня народження - Максим Маслей.....	7
Співана нам'ять - Семан Магзелян.....	8
Історичний календар.....	9
Микола Колесса - патріарх української музики - Микола Мушнінка.....	10

Класика лемківської краси

II Дни Антонича Лемки в театрі

Дві війни я пережила - М.Тима.....	15
Презераме стари фотографії.....	16
Архаїзми бесіди русинів - Ваньо Грулянка.....	18
Глибінь молитовної скорботи - Ярослав Грицьковян, Микола Зимомрія.....	19
Посмертні згадки.....	20
Лемківська хроніка - П.Шафран.....	21

■ Лого ОЛ: Олександр Маслей;
■ На останній сторінці: Церква
Різдва Пресв. Богородиці в Лосю

"Ватру" можна передплатити

Ціна одного примірника 3,- зл. + 1,70 зл. поштової оплати.
Річна передплата 12,- зл. + 7,- зл. (кошти пересилки) = 19,- зл. Якщо Ви
передплатуєте більше 3-х примірників, кошти висилки редакція бере на себе. Від
пересилки одної "Ватри" у європейські держави поштова оплата - 3,- зл.+ 3,- зл.
ціна = 6,- зл. (пріоритетна = 7,10 зл.).

Передплату замовляти за адресою Редакції

Вплати просимо пересилати на банківський рахунок:

Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków
BRN O/Gorlice: Nr konta 10601510-20000119532

"Ватра" зима 2004 1(44)

Pismo dotowane przez
Ministerstwo Kultury

Видас Zarząd Główny ZJEDNOCZENIA ŁEMKÓW w Polsce
Bielanka 41, 38-311 Szymbark, tel. (0-18) 351 30 36

Редагує колегія

Петро ШАФРАН головний редактор ■ дизайн Еміль ГОЙСАК e-mail: miloxiii@o2.pl

■ Вікторія ЧЕРНЕНКО дитяча сторінка та коректа e-mail: vicach13@poczta.onet.pl ■

■ молодіжна сторінка Григорій ПОТКО ■

Технічне оформлення FNU „LEBO”, ul. Legionów 3, 38-300 Gorlice, tel. (0-18) 3537877
■■■

Adres Redakcji

Hańczowa 8, 38-316 Wysowa, tel. (018) 353 21 45 e-mail: szafranpiotr@poczta.onet.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów. Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z jej poglądami.

ВАТРА

"Ту мене мати породила,
солотким молоком кормила,
ту хочу жити, умирати,
де жили мій отець і мати".

2004 зима 1(44) Рік XIII Об'єднання лемків

Суд признає, же Никифор - то Епифаніус Дроўніак

W dniu 26. marca 2003 r. „Sąd Rejonowy w Muszynie Wydział I. Cywilny w następującym składzie: Przewodnicząca SSR Barbara Tischner po rozpoznaniu w dniu 13 III 2003 r. w Muszynie na rozprawie z wniosku Zjednoczenia Łemków Zarząd Główny z siedzibą w Bieleńcu z udziałem Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu i Prokuratury Okręgowej w Nowym Sączu o unieważnienie aktu urodzenia

postanawia:

- I. Unieważnić akt urodzenia Nikifora Krynickiego sporządzony w Urzędzie Stanu Cywilnego w Krynicy na nr 477/1962/1 w dniu 18 X 1962 r. na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w Nowym Sączu Wydziału Zamiejscowego w Muszynie z dnia 18. września 1962 r. sygn. Akt Ns. 122/62;
- II. Koszty postępowania między stronami wzajemnie znieść;
- III. Nie obciążać wniosk[odawcy] kosztami postępowania na rzecz Skarbu Państwa;

Uzasadnienie

Wnioskodawca Zarząd Zjednoczenia Łemków w Gorlicach we wniosku domagał się unieważnienia aktu urodzenia Nikifora Krynickiego, sporządzonego na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w Nowym Sączu Wydziału Zamiejscowego w Muszynie z dnia 18 września 1962 r. sygn. Akt Ns. 122/62 - wywodząc, że Nikifor Krynicki to Epifaniusz Drowniak dla którego sporządzono akt urodzenia pod nr. 35 w dniu jego chrztu 22.V.1895 r. w Grecko-katolickiej Parafii w Krynicy.

Uczestnik Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu wniósł o oddalenie wniosku i zarzucił, że wnioskodawca nie ma legitymacji czynnej do złożenia nin. wniosku.

Do niniejszego postępowania wstąpił Prokurator Okręgowy w Nowym Sączu, zgłaszając swój udział w sprawie o unieważnienie aktu stanu cywilnego Nikifora Krynickiego /k. 131 akt/.

SĄD USTALIŁ NASTĘPUJĄCY STAN FAKTYCZNY:

W dniu 21.V. 1895 r. w Krynicy Eudokia Drowniak urodziła syna Epifaniusza Drowniaka, którego ojciec był nieznanym. Eudokia Drowniak była córką Grzegorza Drowniaka i Tatiany z domu Krynicka. W dniu 22.V.1895 r. w Parafii Grecko-katolickiej w Krynicy Epifaniusz Drowniak został ochrzczony imieniem „Epifaniusz”. Jego rodzicami chrzestnymi byli Andrzej Kozak i Katarzyna, wdowa po Jakubie Rystweju. W dniu 22.V.1895 r. sporządzony został pod nr. 35/1895 w Parafii Grecko-katolickiej w Krynicy akt urodzenia Epifaniusza Drowniaka urodzonego w dniu 21.V. 1895 r. w Krynicy syna Eudokii Drowniak, córki Grzegorza i Tatiany z domu Krynickiej. Dowód: odpis zupełny aktu urodzenia Epifaniusza Drowniaka k. 13 akt oraz wyciąg z kopii ksiąg metrykalnych greckokatolickiej parafii Krynica przechowywanych w zespole Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu k. 6 w aktach tuł. Sądu sygn. Ns.169/98/.../.”

Jako wprowadzenie - ten fragment z postanowienia oraz uzasadnienia wyroku Sądu jest wystarczający. Rzeczowo i z wykluczeniem wszelkich zastrzeżeń, w specyficznym precyzyjnym języku prawniczym. Sąd Rejonowy w Muszynie przywraca krynickiemu „Matejce” jego pełną tożsamość: imię i nazwisko, prawdziwą datę urodzenia i rodzinę, czyli łemkowski rodowód. Došlo do tego wreszcie — w wymiarze formalno-prawnym — dzięki uporowi i konsekwencji Stefana Hładyka, prezesa Zarządu Zjednoczenia Łemków. Podkreślam: w wymiarze formalno-prawnym, bowiem w kręgu znaczeń przedmiotu mactwa wokół osoby Nikifora wynikające z przesłanek politycznych m. in. Akcji „Wisła” /sygnowane przez Mariana Włosińskiego i Stefana Półchłopka, a sterowane przez Andrzeja Banacha, zostały już dawno rozpoznane. Dowodem prawdy w tej mierze są bogate materiały dotyczące Nikifora opublikowane w monograficznym numerze „Polskiej Sztuki Ludowej” / R.XXXIX, 1985 r. nr 3-4/. Obok tekstów A. Jackowskiego i J. Jamuszkiewicz, opublikowany wtedy został materiał niżej podpisane „Przyczynek do biografii Nikifora Drowniaka nazwanego Krynickim”, przytaczając m. in. za Pawłem Stefanowskim treść metryki urodzenia Nikifora - czyli Epifana Drowniaka. Należy podkreślić, iż wspomniany numer monograficzny „P.Sz.L.” zawierał pierwsze, poważne opracowania etnograficzno-etnolo-

giczne dotyczące kultury Łemków od czasu akcji „Wisła” w Polsce, a to że się ukazał, począwszy od koncepcji po realizację /włącznie, a może szczególnie z pokonaniem ogromnych oporów ówczesnych władz politycznych PRL oraz cenzury/ było osobistą zasługą Aleksandra Jackowskiego.

W każdym razie, jest faktem, iż od tamtego czasu, a dotyczy to wydań z lat dziewięćdziesiątych ub. wieku, w Encyklopedii PWN, w jej wszystkich wariantach objętościowych, hasło Nikifor - to Epifaniusz Drowniak z prawdziwą datą urodzenia. Również w oparciu o tę publikację, jako w pełni wiarygodną. Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie w 1995 roku. zorganizowało ogromną wystawę dzieł Nikifora, w stulecie jego urodzin, wydając przy okazji kompetentnie opracowany katalog. Został w nim, obok tekstów Aleksandra Jackowskiego, Jadwigi Migdał i Andrzeja Osęki, opublikowany obszerny szkic mojego autorstwa „Epifan Drowniak - łemkowski „Matejko”, będący poszerzonym merytorycznie tekstem z „P.Sz.L.” nr XXXIX, 1985 r., nr3-4.

Opracowanie to, które po raz pierwszy dotarło do szerszej publiczności, zadając kłam licznym książkom Banacha na temat Nikifora i wynikłym z nich publikacjom prasowym, wywołało sporą sensację, czego dowodem był dwukrotny dodruk katalogu wystawy muzealnej! Nie należy zapominać także o wydanym w tymże 1995 r. monumentalnym opracowaniu A. Jackowskiego „Sztuka zwana naiwną. Zarys encyklopedyczny w Polsce”, Wyd. Krupski i S-ka, Warszawa”/, gdzie pomieszczone zostało duże hasło dotyczące Nikifora.

Wydawać się by mogło - skoro jest już tak dobrze, to po co proces? Rzeczywistość w tym konkretnym przypadku miała jednak cechy schizofrenicznego rozdwojenia. Z jednej strony tak, jak powyżej, z drugiej, tej oficjalnej, urzędowej było zupełnie coś innego. Urodził się w 1895 r. Epifaniusz Drowniak i zapowiadało się, że w swym życiu urzędowym będzie żył wiecznie. Po prostu nie mógł umrzeć, bo nie istniał w oficjalnych dokumentach. Na odmianę umarł w 1968 r. jakiś Nikifor Krynicki, który w ogóle się nie urodził! Nie ma takiego w księgach metrykalnych parafii greckokatolickiej w Krynicy - Wsi. W istniejącej, do momentu tegoż historycznego wyroku sądu, sytuacji nie można było zmienić fałszywej inskrypcji na grobie najwybitniejszego akwarelisty świata. Nie można było także umieścić stosownej tablicy na JEGO muzeum w Krynicy. Fakt ten boleśnie odczuwali Łemkowie, jako dalszy ciąg dyskryminacji z okresu PRL.

Proces trwał bez mała 7 lat! Tyle trzeba było czasu i ogromnej ilości świadków o nieposzlakowanej wiarygodności, aby przezwyciężyć w demokratycznej i wolnej Polsce komunistyczny humbug o ewidentnej proweniencji politycznej. Zjednoczenie Łemków 30. grudnia 1996 roku złożyło do Sądu Rejonowego w Nowym Sączu /Wydział I Cywilny/ wniosek o sprostowanie aktu urodzenia Nikifora przezwanego Krynickim. Do wniosku dołączono dowody: istniejący w USC w Krynicy skrócony odpis aktu urodzenia Epifaniusza Drowniaka, ze wskazaniem, że w księgach metrykalnych parafii greckokatolickiej w Krynicy - Wsi, przechowywanych w Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego w Przemyślu /sygn.7372, s. 174/ istnieje zapis o urodzeniu tego sa-

meo człowieka. Celem rozwiania wątpliwości, iż obydwa zapisy dotyczą osoby Nikifora, Zjednoczenie Łemków przedstawiło pisemne oświadczenia, tegoż dowodzące. Największy ciężar gatunkowy posiadało w pierwszej fazie procesu oświadczenie księdza Stefana Dziubiny, będącego w latach 1942-1945 proboszczem greckokatolickiej parafii w Krynicy - Wsi /obecnie Krynicy Dolnej/ i zarazem spowiednikiem Nikifora. Przytoczę je in extenso: „Wbrew twierdzeniom, że był on głuchoniemy, oświadczam, że nie jest to prawdą. W czasie wielu rozmów z nim rozumiałem każde jego słowo, chociaż rzeczywiście mówił bardzo niewyraźnie i dlatego kto nie znał dobrze mowy łemkowskiej, uważał go za niemego. Ja, jako rodowity Łemko, rozumiałem go doskonale. Nieprawdą jest, że był on głuchy. Nadmieniam również, że rozmawiałem z nim w Krynicy po nadaniu mu nazwiska „Krynicki” i kiedy powiedziałem mu, że on nie nazywa się „Krynicki”, ale „Drowniak”, to on wtedy chytrze odpowiedział: - Ja znam o tym, ale ja nie głupi siedzieć w kryminale, powiedział tak, gdyż jako Łemko był wysiedlony w czasie akcji „Wisła”, a gdy wracał do Krynicy był nadal wysiedlany, a z nazwiskiem „Krynicki” zostawiono go w spokoju.”

W trakcie procesu wielu Łemków krynickich zeznało, iż Nikifor Krynicki i Epifaniusz Drowniak to ta sama osoba. Z początku sprawę rozpatrywał Sąd Rejonowy w Gorlicach pod przewodnictwem sędzi Krystyny Wszolek, który nie dawał wiary zeznaniom świadków. Rzecz ta była co najmniej dziwna, choćby w świetle powszechnie stosowanej współcześnie w Polsce praktyki określenia tożsamości Romów. W ich przypadku wystarczy oświadczenie przed sądem dwu świadków romskiej narodowości, aby dany osobnik, osobniczka otrzymali urzędowe akty swojej tożsamości.

Stroną w procesie było Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu reprezentujące skarb Państwa- mające wątpliwości, czy urodzony w 1895 roku Epifaniusz Drowniak to ta sama osoba, co Nikifor Krynicki. Znaczna część spuścizny artystycznej po artyście jest w zbiorach tegoż Muzeum i znajduje się od kilku lat w budynku dawnej willei „Romanówka”, przeniesionej w rejon deptaku, przystosowanej do pełnienia funkcji muzealnej. To na budynku „Romanówki” Stefan Hładyk, w imieniu Zjednoczenia Łemków chciał umieścić tablicę z prawdziwym nazwiskiem i prawdziwą datą urodzenia genialnego malarza. Sprzeciw ze strony Muzeum stał się powodem procesu. Postacią głównie podważającą wiarygodność świadków, nie uznającą, iż metryka urodzenia Epifaniusza Drowniaka dotyczy nie kogo innego, tylko Nikifora przezwanego później Krynickim, był od początku kustosz Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu - Zbigniew Wolanin. Sprawa ta ma swoją oddzielną, choć nie do końca zrozumiałą historię. W pierwszej połowie lat osiemdziesiątych pomagałem Antoniemu Krohowi, wybitnemu etnografowi, ówczesznie kustoszowi Muzeum Sądeckiego w nawiązaniu kontaktów ze środowiskiem łemkowskim w Krynicy, ze zrozumiałych względów wysoce nieufnym wobec osób z zewnątrz. Miało to miejsce w związku z przygotowaniem przez niego wystawy dotyczącej kultury materialnej i duchowej Łemków, a także tragicznych skutków akcji „Wisła”. Wtedy Antoni Kroh zapoznał się z jednoznacznymi dowodami w śro-

dowisku łemkowskim dotyczącymi tożsamości Nikifora.

Rzeczona wystawa doszła do skutku, była ogromnym wydarzeniem społecznym, politycznym i kulturalnym. Na niej pokazano po raz pierwszy publicznie, że Nikifor Krynicki - to Epifaniusz Drowniak.

Potem p. Kroh odszedł z pracy w Muzeum, zmienił się dyrektor i nastąpiło zlekceważenie, czy wręcz zignorowanie dokonanych przez rzetelnego badacza ustaleń. Z jakich powodów się to stało, nie jestem tego w stanie określić, lecz przychyliłbym się do opinii, iż niekoniecznie par excellence merytorycznych. Przemawia za tym fakt, iż wielokrotnie wskazywałem kustoszowi Zb. Wolaninowi osoby w Krynicy, będące nośnikami informacji źródłowych w tej mierze. Nie zdarzyło się, aby z nich skorzystał, prezentując z uporem godnym lepszej sprawy, konsekwentnie negatywne stanowisko, twierdząc, że tożsamość Nikifora jest praktycznie nie do udowodnienia.

Jak dalece usiłowano zagmatwać całą sprawę, jak dalece Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu zabrnęło w kruczki prawne, nie mające nic wspólnego z naukową metodologią badawczą, jedynie mu właściwą, jako statutowej placówce naukowej - dowodnie ilustruje postępowanie pełnomocnika Muzeum w sądzie. Wyrażone przez niego stanowisko w imieniu Muzeum Okręgowego było następujące: zakwestionowanie prawa Zjednoczenia Łemków do występowania w sprawie Nikifora. Zjednoczenie - zdaniem pełnomocnika - nie wykazało swego interesu prawnego do zmiany aktu urodzenia. Jednocześnie stwierdził on, że Zjednoczenie Łemków wkroczyło w sferę praw osobistych. Z takim wnioskiem mogliby wystąpić krewni Nikifora. Ponieważ nie ma ich wśród żyjących, albo inaczej - nikt nie jest w stanie dowieść swego pokrewieństwa z Nikiforem - w obecnym stanie rzeczy koło się zamyka. Wyrok korzystny dla Łemków byłby stwierdzeniem, że Sąd Powiatowy popełnił błąd, naruszył ustawę i zasady postępowania cywilnego. Wyrok korzystny dla Muzeum byłby przyznaniem się do błędu polegającego na przyjęciu wniosku strony łemkowskiej. W takiej sytuacji najlepszym wyjściem będzie odroczenie sprawy na czas nieokreślony.

Wynika z tego jasno pozanaukowy, ciągle jakby polityczny podtekst całej sprawy. Jest w tym stanowisku Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu zawarta pełna negacja istniejących materiałów źródłowych, dużej liczby wiarygodnych informatorów, jak na złość ludziom złej woli, ciągle żyjących, a także publiczne przyznanie się do braku zainteresowania w wyjaśnieniu do końca podstawowych danych biograficznych krynickiego artysty.

Należy zwrócić uwagę na sformułowanie - wyrok korzystny dla Łemków !/ - nie wyjaśnienie wątpliwości, nie dojście do prawdy, nie osoba malarza - są tu ważne! Ważne jest, aby do wyświetlenia prawdy nie dopuścić, bowiem byłoby to korzystne dla Łemków! W tym kontekście trzeba uznać postawę Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu, wyrażoną jednoznacznie przez jego pełnomocnika, jako mieszczącą się we współczesnym kontekście „spadku” po Akcji „Wisła”...

Dodatkowym dowodem na to, co napisałem powyżej, jest wydany trzy lata temu przez Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu album Nikifora, w którym pomi-

nięto informacje biograficzne. Trzeba w sposób zdecydowany zwrócić uwagę, iż taka postawa cechowała wyłącznie sądeckie Muzeum, a sam proces był żenującym widowiskiem. Sąd zmusił Muzeum do rzetelności, do uznania dowodów o charakterze źródłowym! Jest to niechlubny casus w historii muzealnictwa polskiego!

* * * *

Proces wywołał ożywienie wokół Nikifora i spraw z nim związanych. Pojawiły się spekulacje na temat rzekomu zakulisowych jego przyczyn. A to sprawa zwrotu przez Skarb Państwa trudnych do wyobrażenia pieniędzy - owych 367 tys. złotych, jakie Nikifor umierając zostawił na książeczkach oszczędnościowych PKO. A do tego odsetki za ponad 30 lat!

W rzeczywistości w ogóle nie o to chodziło. Zjednoczenie Łemków już na początku procesu złożyło w sądzie stosowne oświadczenie określające jego rolę oraz oczekiwania Łemków. I tak, zgodnie ze statutem zadaniem Zjednoczenia jest reprezentowanie i ochrona interesu Łemków, pobudzanie, pielęgnowanie i rozszerzanie działalności kulturalno-oświatowej w regionie łemkowskim i innych skupiskach ludności łemkowskiej.

Co do oczekiwań Łemków? Nie oczekują oni zwrotu pieniędzy, ani setek obrazów i osobistych pamiątek po Nikiforze. Zresztą nie mają do tego prawa. Chodzi w tym przypadku o moralną stronę sprawy. O symboliczne choćby zadośćuczynienie za krzywdy doznane zaraz po wojnie i jeszcze długo po niej. O zwrot zawłaszczonego artysty społeczności łemkowskiej, a więc także o to, by wygnani przed laty odwieczni mieszkańcy tej ziemi, mogli przyjeżdżając tutaj, pomodlić się nad grobem sławnego ziomka. Oznacza to przede wszystkim zgodę władz na dopełnienie tekstu *i podanie dat* oraz znaku trójramiennego krzyża na płycie grobowca w Krynicy.

Wyrok sądu wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom. Ożywienie wywołane przez proces obrodziło także dwoma dokonaniem o ambicjach dokumentacyjnych. Film „Człowiek zwany Nikiforem”, którego reżyserem i autorem scenariusza jest Grzegorz Siedlecki, to dzieło udane zarówno w płaszczyźnie dokumentacyjnej, jak i czysto filmowej, wręcz artystycznej. Film ten zbudowany został z umiejętnie zestawionych, precyzyjnie dobranych wypowiedzi ludzi związanych z Nikiforem w różnoraki sposób. Siedlecki zgromadził przed kamerą filmową osoby, które odegrały w tragifarsie, jaką było życie Epifana Drowniaka, zwanego Nikiforem, najróżniejsze role. Świetnie zrytmizowany, operujący kontrastem postaci, ich wypowiedzi, skalą emocji osobistych, trafnie grupujący relacje dotyczące meritum sprawy jak i te, które rysowały konteksty polityczny i społeczny, jest bez wątpienia dokumentem artystycznym, mającym własną wartość autonomicznego dzieła.

Znawcy przedmiotu, badacze, etnologowie przewijają się obok postaci zacnych, acz pospolitych, tudzież niezacnych także pospolitych. Do tego kilka szwarccharakterów, nadal butnych, usiłujących się teraz „awansować” z podrzędnych wykonawców - do twórców /rzekomo dla dobra Nikifora/ - humbugu z jego wyssaną z, nie wiadomo czego, „metryką” i zmyślnym nazwiskiem Kry-

nicki. Całość tego pochodzenia otwiera człowiek, który swoją karierę „artystyczną” w relacjach krajowej i europejskiej, opiera wyłącznie na malowaniu pastiszy obrazów Nikifora. Każda postać występująca w filmie nie wiedziała w jakim wystąpi towarzystwie i każda z wypowiedzi filmowana była oddzielnie. Dzięki temu powstało porażające wręcz autentycznością postaw i zabójczymi dla kłamców zestawieniami - panopticum.

Film ten powstały - jak pisałem - z inspiracji tymże procesem, w jego ostatniej fazie stał się dowodem dla sądu i to dowodem, który mocno zaważył na ostatecznym wyroku! W tej sytuacji zwróciłem się do Grzegorza Siedleckiego o przedstawienie jak do realizacji tego zamysłu doprowadził? Oto jego lakoniczna wypowiedź: „Pomysł filmu powstał na podstawie artykułu w „Gazecie Wyborczej” z roku 1998 o toczącym się procesie Nikifora. W tym samym roku wyjechałem na dokumentację do Krynicy, gdzie m. in. spotkałem, się z Marianem Włosińskim.- osobą która uczestniczyła w nadawaniu Nikiforowi polskiego, wymyślonego nazwiska. Na Festiwalu Filmów Krótkometrażowych Iw Krakowie - przyp. SAW/ poznałem przyszłą producentkę filmu, Agnieszkę Traczewską/Studio Filmowe „Largo” w Krakowie - przyp. SAW/, której pomysł filmu się spodobał: „W poszukiwaniu tożsamości Nikifora”.

Po dokumentacji w archiwum „Zachęty” - wszystkich wycinków prasowych, rozmowach telefonicznych lub spotkaniach z przyszłymi rozmówcami filmu powstał scenariusz. Złożony w 1998/99 roku w Agencji Produkcji Filmowej, mimo najwyższych ocen kilka lat czekał w kolejce na pieniądze. To trudności finansowe - brak pełnego budżetu filmu - rozciągały w czasie rozpoczęcie jego realizacji. W końcu stało się to możliwe, dzięki usilnym staraniom i zaangażowaniu producentki, w 2001 roku.

Niektórzy świadkowie zmarli w międzyczasie, a co do występu pozostałych, którzy mataczyli przy sprawie, nie do końca byłem pewien, czy wezmą udział. Jednak udało się.”

Filmem jest zainteresowane Museum of Modern Art w Nowym Jorku, jednak, jak dotąd, nie mogą się znaleźć pieniądze w Telewizji na wyprodukowanie wersji anglojęzycznej. Należy jeszcze, gwoli ścisłości, dodać, że do realizacji doszło dzięki współdziałaniu finansowemu Agencji Produkcji Filmów, Programu 2 TV i Studia Filmowego „Largo”.

* * * *

Zamykając ten specyficzny zapis dotyczący sądowego finału ustalenia tożsamości Nikifora jako Epifaniusza Drowniaka, chcę wrócić do pewnych fragmentów uzasadnienia wyroku. W części zatytułowanej: **Sąd ustalił następujący stan faktyczny** mamy do czynienia z syntetycznym, opartym na udowodnionych zdarzeniach i faktach życiorysem Epifana Drowniaka, w tym również z całościowo wypunktowaną jego światową karierą artystyczną. Część ta zamknięta jest pełnym wykazem dowodów procesowych. W szeroko rozbudowanej części trzeciej - **W tym stanie rzeczy Sąd zważył** - omawiającej zeznania świadków i przedstawione dowody, podzielił je na wiarygodne i niewiarygodne. Te pierwsze sumuje stwierdzenie:

„Złożone więc przez nich zeznania i oświadczenia z tego względu, że są autentyczne i prawdziwe zasługują na wiarę. Na ich podstawie Sąd ustalił tożsamość Nikifora jako Epifaniusza Drowniaka, syna Eudokii Drowniak urodzonego 21. V. 1895. r. w Parafii Grecko-katolickiej w Krynicy na nr 35/1895. Natomiast Sąd pominął dowody z zeznań świadka Zbigniewa Wolanina, który w zeznaniach nie miał żadnych istotnych wiadomości o pochodzeniu i tożsamości Nikifora, a wątpliwości /.../. Zeznania św. Mariana Włosińskiego, św. Stefana. Półośka złożone w sprawie Ns 169/98 nie stanowią materiału dowodowego istotnego w obecnie prowadzonej sprawie, bowiem wyjaśniają przyczyny dla których utworzono akt urodzenia Nikifora w toku postępowania przed Sądem Powiatowym w Nowym Sączu Wydziałem Zamiejscowym w Muszynie.”

* * * *

Pisząc ten tekst uświadomiłem sobie, że w dniu 13 marca 2003 r.. odbyła się przedostatnia rozprawa tegoż historycznego, w swoim wymiarze procesu. Składałem na niej zeznania, jako ostami świadek powołany przez Zjednoczenie Łemków. Rozbudowane wnikliwymi pytaniami sędzi Barbary Tischner i podstępny pełnomocnika Muzeum zeznanie trwało ok. półtorej godziny. Złożyłem również Sądowi, jako dowód, kserokopię tzw. „łemkowskiego numeru P.Sz.L.” oraz kserokopię mojego tekstu z katalogu wystawy „Nikifor” w PME w Warszawie na stulecie urodzin Artysty. W dniu 26 marca 2003 r. na ostatniej, tzw. walnej rozprawie Sąd zapoznał się w obecności obu stron, i przybyłej licznie publiczności (głównie krynickich Łemków) z filmem „Człowiek zwany Nikiforem” Grzegorza Siedleckiego. Po tej dowodowej projekcji został uroczystie ogłoszony wyrok. Po uprawomocnieniu się jest on werdyktem obowiązującym, którego wiarygodność nie budzi wątpliwości.

Na zakończenie chcę podzielić się pewną refleksją. Wbrew emocjom - może dobrze się stało, iż proces ten trwał prawie siedem lat, że przesłuchano wielu żyjących świadków, którzy znali Nikifora osobiście, a także i tych, którzy mieli wiarygodne przekazy z pierwszej ręki /jak przykładowo ja - od mojej Matki Olgi z domu Gromosiak, Wisłockiej, córki Harasyima, w którego domu mieszkał Epifaniusz, zwany przed wojną pospolicie Nikifor/. Sąd musiał „przekopać” się przez multum publikacji gmatwających obraz, a także zapoznać się z materiałami o charakterze wiarygodnych opracowań źródłowych. W sytuacji matacznej do ostatniej chwili, jedynie tak rzetelnie, tak wnikliwie przeprowadzony proces i wieńczący go wyrok - mają wartość ustaleń nie do podważenia.

Dwór Bella Vita, Wola Zręczycka,
17.08.2003 r.

Seweryn A. Wisłocki

Звичаї Святого Вечера

Треба одразу зазначити, же сут то лем вибрани, головни звичаї. Так на правду, то є їх дуже-дуже більше. Наша різдвяна традиція є барз богата, і тот сам звичай в ріжних селах виглядат інакше.

- ✧ Перед Святом Вечерьом газда дає худобі по кавальци хліба, званого крачуном, боцманком або полазником, з ческом.
- ✧ В Святий Вечер фруктови дерева ов'язують солом'яним повереслом. Перед кождим деревом газда радит: "Я тебе зрубам, бо не хочеш родити...". Син або хтоси інший одповідає: "Не рубайте, я буду родити".
- ✧ Газда вносить до хижи соломку, на якій в Свята можуть ся бавити діти, і необмолочений сніп вівса, який ставлять на лаві в куті під іконами. Потім жичит вишитким членам родини Веселих Свят і щесця.
- ✧ Під обрус дають сіно. Під стіл - ланьцок, молоток, леміш — жеби добрі ся вело в господарстві.
- ✧ Перед Вечерьом ціла родина іде ся мити до річки чи потічка, бо вода в тот вечер має чудову силу — дає здоровля. По вспільній молитві сідають до Вечери.
- ✧ Вечеря складатся з 12 страв, бо 12 било апостолів, 12 місяців в році. Зачинатся од просфори і ческу, мачаного в сіль (часом тіж в мед). Потім належит спробувати кождой з 12 страв: капусти, грибів, киселиці, комперів, бобу, морквы, перогів, борщу з бобальками, пампушок, пенцаків, левешу, куті. Вишитки їдять з єдного начиня.
- ✧ На стіл кладуть додатковий танір і вжицю для убогого подорожника і померлих членів родини. Жеби небіжчики не лишилися голодні, їм оддають по три вжиці кождой страви до осібног горця чи дійниці, а рано дають тото коровам, жеби босорка їм молока не взяла.
- ✧ На Вечерю просять небіжчиків: "Приди, душечко, ся наїсти, як єс голодна". В Бортинім, наприклад, господар запрашав звірят і птахів: "Звірино, пташино, сход ся до ня на вечерю". В інших селах просили вовка: "Вовку, вовку, ход до нас на вечерю, а як не придеши, то не ход ником". Вірили, же в таку ніч звірята розуміють і розмавляють людском мовом, лем не вільно їх підслухувати.
- ✧ По вечері господар гасит свінку. Як дим піде до двери — в тім році хтоси в родині гмре, як піде догори — сповіщат добро.
- ✧ Дівчата вибігають надвір з вжицями і товчуть єдною до другою. З котрой сторони ся озве пес, з той сторони приде суджений.

(за І. Красовський, Й. Вархол, *Календарна обрядовість* [в.].)

С. Павлюк (ред.) *Лемківщина*, т. 2, Львів 2002)

(в)

Пропонуєме нашим читачам ознайомитися з текстом давной коляди "Радуйтеся вси людіє", котра належит до барокових духовних пісен Лемківщини і котру ся співат ту до гнеска, в кус юж зміненим варіанті. Найдавніший знаний запис коляди походить з другої половини XVIII ст., з села Коропатники. Разом з іншими духовними піснями з Лемківщини входить она до рукописного *Збірника псалмів*, який знаходиться в Національним Музею во Львові.

(Текст подаєме за виданьом Олі Гнатюк, *Барокові духовні пісні Лемківщини*, Львів 2000 (с. 70-71).

Радуйтеся вси людіє

Радуйтеся вси людіє,
Радость нам з неба спадає,
Ступил до нас з високости,
Аби нас могл усѣх спасти.
Прийшли к нему тріє цари
Поклон дають, кладут дари
Ливан, смірну, теж і злато
З розних країв дар той взято.
Тераз земля триумфуєт,
Плач и лямент уступуєт,
А ми єму поклон с сумленьем
Даст нам грѣхов отпуєненя.
Святу Тройцу визнаваймо,
Чест Богу, хвалу воздаймо.

Примітка: літеру "Ѣ" (ять) читаєме як "і"

Фото: Еміль Гойсак